

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ინიციატივა მონწყვლილი ჯგუფების რეაბილიტაციისათვის
Rehabilitation initiative for vulnerable groups

დისციპლინური საშმისწარმოება პენიტენციურ სისტემაში

სამაგიდე კვლევა

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ინიციატივა მონწყვლადი ჯგუფების
რეაბილიტაციისათვის
Rehabilitation initiative for
vulnerable groups

დისციპლინური საქმისწარმოება პენიტენციურ სისტემაში

სამაგიდო კვლევა

წინამდებარე სამაგიდო კვლევა მოამზადა ორგანიზაციამ „ინიციატივა მონწყვლადი ჯგუფების რეაბილიტაციისათვის“ (ავტორი: ბაქარ მეტრეველი). კვლევა ჩატარდა ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით, „ციხის საერთაშორისო რეფორმის სამხრეთ კავკასიის ოფისის პროექტის – „სასჯელსრულებისა და პრობაციის რეფორმების ხელშეწყობა და მონიტორინგი სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობით“ ფარგლებში. დოკუმენტის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია ავტორი და ტექსტში გადმოცემული მოსაზრებები არცერთ ვითარებაში არ შეიძლება ჩაითვალოს დონორის, „ციხის საერთაშორისო რეფორმის“ ან მისი პარტნიორი ორგანიზაციების პოზიციის გამომხატველად.

The publication has been produced by Rehabilitation Initiative of Vulnerable Groups (Author: Bakar Metreveli) within the framework of the EU funded project “Monitoring Government’s Commitments and Promoting Penal Reforms through the Engagement of CSOs” which is implemented by Penal Reform International South Caucasus Regional Office. The contents of this document is the sole responsibility of the Author and can in no circumstances be regarded as reflecting the position of either the donor or Penal Reform International, or its partner organisations.

2018 წელი

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი	5
ძირითადი მიგნებები და რეკომენდაციები.....	5
საერთაშორისო სტანდარტები	7
ადგილობრივი კანონმდებლობა	10
კვლევების/ანგარიშების მეორადი ანალიზი.....	22
საჯარო სტატისტიკური ინფორმაცია.....	49

შესავალი

პატიმართა და მსჯავრდებულთა, ისევე როგორც თავისუფალ მოქალაქეთა ქცევას, მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს მათ სამყოფელ გარემოში მოქმედი სხვადასხვა წესები და ნორმები. ბრალდებულად, ასევე თავისუფლებადაკვეთილ მსჯავრდებულად ყოფნის პროცესის მთავარი მახასიათებელია ბრალდებულის/მსჯავრდებულის ყოფნა/ცხოვრება განსხვავებულ, გაცილებით მკაცრად რეგულირებულ და დეტალურად ნორმირებულ საცხოვრებელ პირობებში, სადაც დადგენილი წესებიდან ნებისმიერი გადახვევა/გადაცდომა იწვევს ჩვეულებრივი ცხოვრებისეული პირობებისგან სრულიად განსხვავებულ ვალდებულებებს, დისციპლინურ პასუხისმგებლობებს/სახდელს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, პენიტენციური დაწესებულების რეალობაში ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დისციპლინა და დისციპლინური საქმისწარმოება ძალიან მნიშვნელოვანია და სხვა მიზნებთან ერთად პირდაპირ კავშირშია სასჯელის მიზნებთან, რესოციალიზაციასთან, სამართლიანობის აღდგენასთან და ახალი დანაშაულის პრევენციასთან.

ძირითადი მიზნები და რეკომენდაციები

ძირითადი მიზნები

დისციპლინურ საქმისწარმოებაში საკვლევ 2014-2017 წლებში ნორმატიულ დონეზე განხორციელდა არაერთი ცვლილება, რომელიც იზიარებს საერთაშორისო სტანდარტების სულისკვეთებას პატიმართა უფლებების დაცვის მიზნით, თუმცა არის ცვლილებები, რომლებიც მიმართულია პატიმართა უფლებების კიდევ უფრო შეზღუდვისკენ. საერთაშორისო თუ ეროვნული კანონმდებლობით განსაზღვრული სტანდარტების პრაქტიკაში განხორციელება/დამკვიდრების შესახებ მნიშვნელოვანია საქართველოს სახალხო დამცველს მიერ გამოქვეყნებული ინფორმაციები, შეფასებები, წინადადებები და რეკომენდაციები, რომელიც ცხადყოფს პენიტენციურ სისტემაში არაერთი საჭირო ღონისძიების (მათ შორის საკანონმდებლო მიმართულებით) გატარების აუცილებლობას.

– გამოკვეთილია გადაწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილ პირთა ფართო დისკრეცია, რაც იძლევა მათი თვითნებობის შესაძლებლობას და გადაცდომების მაღალ რისკს და ხელს უშლის, მათ შორის, ერთიანი პრაქტიკის/სტანდარტების ჩამოყალიბებას. არაა განსაზღვრული კონკრეტული დარღვევისთვის, რომელი კონკრეტული სახდელი უნდა იქნეს შერჩეული, ასევე, დისციპლინურ დარღვევად მიჩნეული ქმედებების სრული ჩამონათვალი (დატოვებულია ქმედების დარღვევად მიჩნევის თავისუფალი სივრცე). იგივე შეიძლება ითქვას, დისციპლინური წახალისების შემთხვევაში. სასჯელსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო (ან უკვე საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სპეციალური პენიტენციური სამსახური) მიიჩნევს, რომ უკვე არსებული წესები და ნორმები საკმარისია და მიზანშეუწონლად მიიჩნევს რაიმე სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებას.¹

– საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიულ დონეზე არ მომხდარა დისციპლინური სამართალწარმოების წესებისა და პროცედურების დახვეწა და სტანდარტების ამაღლება. მათ შორის, ფაქტის დადგენის, მტკიცებულებათა მოპოვებისა და დამაგრების, პატიმართა უფლებების გარანტირებული დაცვის მიმართულებით.

– პენიტენციურ სისტემაში არ აღირიცხება დისციპლინური დარღვევების რეციდივების სტატისტიკა ისეთ მნიშვნელოვან დისციპლინურ სახდელმისჯილთათვის, როგორცაა სამართლო საკანში მოთავსება.² შესაბამისად, პენიტენციური სისტემა მოკლებულია შესაძლებლობას ფართოდ შეხედოს პრობლემას, განსაზღვროს სახდელის გამოყენების ეფექტი, იზრუნოს სამომავლო დარღვევათა პრევენციაზე და მიზანმიმართულად, გეგმაზომიერად შეასრულოს საერთაშორისო სტანდარტებისა და სხვადასხვა ავტორიტეტული უფლებადამცველი ორგანიზაციების მითითებები, მაგალითად, სამართლო საკანში მოთავსების მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში გამოყენების თაობაზე.

– საანგარიშო წლების განმავლობაში არ უმჯობესდება დისციპლინური წახალისების სისტემური მარეგულირებელი წესები, არ დგინდება გამოყენების პრინციპები და ვერ მიიღწევა ერთგვაროვანი პრაქტიკა. იუსტიციის სამინისტრო მიიჩნევს, რომ დისციპლინური წახალისების სისტემური გაუმჯობესება გამოიხატება მსჯავრდებულთათვის სასჯელის მოხდის ინდივიდუალური დაგეგმვის ფარგლებში გათვალისწინებული სხვადასხვა ღონისძიების შეთავაზებაში და ამ ღონისძიებებში მონაწილეობისთვის მათ მიმართ წახალისების ზომის გამოყენებაში. აღნიშნული გარემოება ცხადყოფს, რომ სამინისტრო საკითხს არ მიიჩნევს პრობლემურად ან/და არასწორად ხედავს მას და არ ანიჭებს სათანადო მნიშვნელობას, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს დისციპლინური წახალისების მექანიზმის დაკნინება (კიდევ უფრო) ან/და არასწორი/არაკანონიერი გამოყენების პრაქტიკის გაზრდა.

1 საქართველოს სასჯელსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს 2018 წლის 17 აგვისტოს N MOC 5 18 00758472 წერილი, პუნქტი 2.

2 იქვე, პუნქტი 6.

– ცვლილებებია პრაქტიკაში დისციპლინური დასჯისა და წახალისების ღონისძიებების გამოყენების მხრივ. დისციპლინური სახდელის გამოყენების შემთხვევები 2014 წლიდან 2017 წლის ჩათვლით გაიზარდა წლიურად 1846-დან 3644-მდე. დისციპლინური წახალისების შემთხვევაში ზრდა გვაქვს მხოლოდ 1560-დან 1643-მდე. მაქსიმალური ოდენობები ნაჩვენებია დასჯის შემთხვევაში 2016 წელს - 4806, ხოლო წახალისების შემთხვევაში - 2014 წელს 2305 შემთხვევა.

– სრულიად არაერთგვაროვანია დისციპლინური/ადმინისტრაციული პატიმრობის პრაქტიკა. ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით 9 შემთხვევაა დაფიქსირებული, ხოლო კონკრეტულად წინამდებარე კვლევისთვის გამოთხოვილი ოფიციალური ინფორმაციით ასეთი 13 შემთხვევაა. აღნიშნული ციფრი/ციფრები მიუთითებს დასჯის ამ მექანიზმის მცირე ოდენობით გამოყენებაზე და მისი გამოყენების არაეფექტურობაზე. დაფიქსირებული პატიმრობებიდან 8 შემთხვევა მოდის მხოლოდ ორ მსჯავრდებულზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ თითოეულ მათგანს 4–4–ჯერ შეეფარდა დისციპლინური/ადმინისტრაციული პატიმრობა 2015 წელს (N7 დანესებულება).³

– პოზიტიურია (კლებისკენ) სამართლო საკანში მოთავსების დინამიკა, სახეგა მკაფიო შემცირება: 2014 წელს 1151 შემთხვევიდან 2017 წელს 381 შემთხვევამდე.

– ხშირად არ სრულდება სახალხო დამცველის წინადადებები და რეკომენდაციები. მცირე პოზიტიური ცვლილებების ფონზე პრობლემური საკითხები უფრო მეტად იმატებს და წლების მანძილზე გროვდება შეუსრულებელი რეკომენდაციები და წინადადებები. მათ შორის, სახდელდადებული პირისთვის ოჯახთან ურთიერთობის სრული აკრძალვის, ფსიქიკური პრობლემების მქონე პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსების, სამართალწარმოების ზეპირი მოსმენით განხორციელების შესახებ და სხვა. არის შემთხვევები მითითებების, რეკომენდაციებისა და წინადადებების საწინააღმდეგო პრაქტიკისა და საკანონმდებლო ცვლილებებისა.

– განხორციელებული მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებებიდან, არის ცვლილებები, რომლებიც პირდაპირ ეხმიანება ქვეყანაში აღიარებულ საერთაშორისო ნორმებს და აუმჯობესებს ეროვნულ სტანდარტებს; ასეთი ცვლილებები შეეხება: რამდენიმე სახდელზე მაქსიმალური ზღვარის დაწესებას; სხვადასხვა გარესამყაროსთან კავშირის შემზღუდველი სხვადასხვა სახდელის ერთდროულად გამოყენების დაუშვებლობას; ადვოკატის ყოლის უფლების დადგენას მხილებულისთვის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის შემთხვევაშიც; სამართლო საკანში მოთავსების მაქსიმალური ვადის შემცირებას; დისციპლინური პატიმრობის საერთო ვადების (გარდა განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებისა) შემცირებას; დისციპლინური პატიმრობის სუბიექტებიდან ქალთა სპეციალურ დაწესებულებაში 3 წლამდე ბავშვის მყოფი ქალის, აგრეთვე 65 წელს გადაცილებული მსჯავრდებულის გამორიცხვას.

– განხორციელებული მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებებიდან, არის ცვლილებები, რომლებიც მიმართულია ბრალდებულის/მსჯავრდებულის ინტერესების დაცვის სტანდარტების შემცირებისკენ. ასეთი ცვლილებები შეეხება: დისციპლინური დარღვევის ჩადენაში მხილებულის მიერ სამართლო საკანში და საკანის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანის ზეპირ მოსმენის ფორმით განხილვის განხორციელების მოთხოვნის უფლების ამოღებას; დისციპლინურ დარღვევის ჩადენაში მხილებულის დაცვის მოსამზადებლად საკმარისი დროისა და საშუალების ქონისა და მონმის დაკითხვის უფლების მხოლოდ საქმის ზეპირი მოსმენით განხილვის შემთხვევაში განსაზღვრას; დისციპლინური საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვისა და ზეპირი მოსმენით განხილვის დანიშნის უფლებამოსილების მხოლოდ დირექტორისთვის (ან მის მიერ უფლებამოსილი პირისთვის) მინიჭებას; ინდივიდუალური საქმიანობის შედეგად დამზადებული ნივთის (ნაკეთობის) რეალიზაციის უფლების შეზღუდვის, პირადი ტელევიზორით ან რადიომიმდებით სარგებლობის უფლების შეზღუდვის, დისციპლინური პატიმრობის ქვეშ მყოფ მსჯავრდებულისთვის ტელეტრანსილაციის ნახვისა და რადიოტრანსილაციის მოსმენის უფლების მიღების აკრძალვის შესახებ ახალი სახდელების დამატებას; სამართლო საკანში მოთავსებული დამრღვევისთვის სასწავლო პროცესში მონაწილეობის უფლების შეზღუდვის აკრძალვის დამატებას; განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებისათვის დისციპლინური პატიმრობის წლიური საერთო ვადის 90 დღე-ღამიდან 150 დღე-ღამემდე გაზრდას.

რეკომენდაციები

- დისციპლინური დასჯის ღონისძიება გამოიყენებოდეს მხოლოდ როგორც უკიდურესი ღონისძიება;
- დისციპლინური დასჯის სამართალწარმოება ჩატარდეს მხოლოდ ზეპირი მოსმენით;
- პენიტენციური სისტემისთვის, დისციპლინური დასჯისა და წახალისების ერთიანი პრაქტიკის დამკვიდრების მიზნით საჭირო ქმედითი ღონისძიებების გატარება. მათ შორის, სახელმძღვანელო პრინციპებისა და ინსტრუქციების მიღება/დამტკიცება, თანამშრომელთა სათანადო გადამზადება;
- დისციპლინური საქმისწარმოების დახვეწა ფაქტის დადგენის, მტკიცებულებათა მოპოვებისა და დამაგრების სტანდარტების ამაღლების მიზნით, პატიმართა უფლებების გარანტირებული

3 იქვე, პუნქტი 7.

დაცვის მიმართულებით. შესაბამისი ნორმებისა და ნორმატივების მიღება და თანამშრომელთა სათანადო გადამზადება;

- სხვადასხვა სახის, მათ შორის დისციპლინურ დარღვევათა რეციდივების შესახებ სტატისტიკის წარმოება, მათი გაანალიზების, შესაბამისი დასკვნების გამოტანისა და სათანადო ღონისძიებების გატარების მიზნით;
- დისციპლინური პატიმრობის მიმართ ერთიანი პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება ან აღნიშნული დასჯის ღონისძიების გაუქმება;
- დაწესდეს სამართლო საკანში მოთავსებული პატიმრის მიერ უფლებებით სარგებლობის შესახებ ჟურნალის წარმოება;
- საქართველოს სახალხო დამცველის, პროფილური არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების წინადადებებისა და რეკომენდაციების საფუძვლიანი შესწავლა, გაანალიზება და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება.

ძირითადი ნაწილი

საერთაშორისო სტანდარტები

ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა დისციპლინურ საკითხებთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი ნორმებია დადგენილი როგორც ქვეყანაში აღიარებული საერთაშორისო აქტებით, ასევე ადგილობრივი კანონმდებლობით.

საერთაშორისო სტანდარტები განსაზღვრავს პატიმართა დისციპლინასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა მნიშვნელოვან საკითხებს. ადგენს დისციპლინური დასჯის ჩარჩოებს და მოპყრობის წესებს, ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა, ასევე პენიტენციური დაწესებულებების უფლებებსა და ვალდებულებებს.

პენიტენციური სისტემის დისციპლინის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, დისციპლინის დაცვა განხილულია იმ ერთ-ერთ (ორი პირობიდან) საფუძვლად, რომელიც ციხის ადმინისტრაციას უფლებას აძლევს სასჯელის მოხდის პირობები დაუძიოს მსჯავრდებულს.⁴ რა თქმა უნდა აღნიშნულის განხორციელება მოქცეულია მკაცრად რეგულირებულ ჩარჩოებში, რადგან უმნიშვნელოვანესია, დისციპლინური ზემოქმედების ღონისძიებები/სახდელეები არ გასცდეს მისალწევი მიზნის ფარგლებს.

დადგენილია, რომ დისციპლინის დარღვევად უნდა მიიჩნეოდეს მხოლოდ ისეთი ქმედება, რომელიც საფრთხეს უქმნის წესრიგს, უშიშროებას და უსაფრთხოებას.⁵ შემოღებულ უნდა იქნეს მხოლოდ ისეთი შეზღუდვები, რაც აუცილებელია ზედამხედველობისა და ადმინისტრირების საიმედოობის უზრუნველსაყოფად და დაწესებულებაში საზოგადოებრივი თანაცხოვრების სათანადო წესების დასაცავად, ხოლო ეს შეზღუდვები არ უნდა აღემატებოდეს ასეთ აუცილებლობას.⁶ ამასთან, ეს შეზღუდვები არასრულწლოვანთა მიმართ, აგრეთვე შესაბამისობაში უნდა იყოს პირის შინაგან პატივმოყვარეობასთან, სამართლიანობის გრძნობას, საკუთარი თავის პატივისცემასა და ყოველი პირის ძირითადი უფლებების გალვივებასთან.⁷ პენიტენციურ დაწესებულებაში დისციპლინის დარღვევის საქმე განხილულ უნდა იქნეს მხოლოდ კომპეტენტური ორგანოს მიერ.⁸

სტანდარტები ადგენს, რომ ყოველი პატიმარი წინასწარ, წერილობით უნდა იყოს ინფორმირებული განთავსების საპატიმრო დაწესებულების დისციპლინის წესების, მოთხოვნებისა და მოქმედი დისციპლინური სახდელეების თაობაზე.⁹

სტანდარტები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს დისციპლინური დასჯის სხვადასხვა სახეს/ზომას. პასუხისმგებლობის ზომა, რომელიც ითვალისწინებს იზოლაციის მკაცრ სახეს ან კვების რაციონის შემცირებას უნდა განხორციელდეს მხოლოდ პატიმრის სამედიცინო შემოწმების შესაბამისად. ასეთი სახდელის მიმდინარეობისას უნდა განხორციელდეს ექიმის მიერ პატიმრის ყოველდღიური მონახულება

4 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 3.

5 ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 57.1.

6 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 36; გაეროს წესები თავისუფლება აღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ჰავანას წესები) - პუნქტი 66.

7 გაეროს წესები თავისუფლება აღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ჰავანას წესები) - პუნქტი 66.

8 იქვე - პუნქტი 69.

9 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 54.გ; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 30.1.

და საჭირო სამედიცინო დახმარების განწვევა. პატიმრის ფიზიკური ან ფსიქიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით, თუ ექიმი მიიჩნევს, რომ სახდელის მიმდინარეობა უნდა შეწყდეს ან სახე უნდა შეიცვალოს, ექიმი ვალდებულია საკუთარი მოსაზრება დაუყოვნებლივ შეატყობინოს დაწესებულების ხელმძღვანელს და გაიაროს მასთან შესაბამისი კონსულტაცია.¹⁰

კარცერში მოთავსება, უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში და მხოლოდ დროის განსაზღვრული, რაც შეიძლება ხანმოკლე, პერიოდისთვის.¹¹

სტანდარტები დაუშვებლად ცნობს:

- პასუხისმგებლობის ზომის სახით სამართლო საკანში მოთავსებას ან რაიმე დისციპლინურ იზოლირებას ორსული, ახალშობილ ბავშვიანი და მეძუძური ქალების მიმართ.¹² ქალ პატიმართა მიმართ ასევე დაუშვებელია ოჯახთან, განსაკუთრებით ბავშვებთან კონტაქტის აკრძალვა;¹³
- ისეთი სასჯელის განსაზღვრას, რაც პატიმარს აიძულებს დაწესებულების მომსახურებას;¹⁴
- დისციპლინური პასუხისმგებლობის ფორმით ფიზიკურ ზემოქმედებას/დასჯას, დასჯის სასტიკ არაადამიანურ, ადამიანის ღირსების შემლახავ სხვა საშუალებებს. განსაკუთრებით როგორცაა: სამართლო საკანში მოთავსება განუსაზღვრელი ან ხანგრძლივი ვადით, ბნელ ან მუდმივად განათებულ საკანში მოთავსება, საკვები რაციონის ან სასმელი წყლის შეზღუდვა და კოლექტიური დასჯა;¹⁵
- ოჯახთან კონტაქტის აკრძალვას და, რაც დასაშვებად მიიჩნევა მხოლოდ შეზღუდული პერიოდით და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამას მკაცრად მოითხოვს უსაფრთხოებისა და წესრიგის შენარჩუნების ინტერესები;¹⁶
- შემაკავებელი საშუალებების დისციპლინური სასჯელის სახით გამოყენებას;¹⁷
- არასრულწლოვანი პატიმრის დისციპლინური ფუნქციების განხორციელებისათვის პასუხისმგებლობის განსაზღვრას, გარდა კონკრეტული სოციალური, საგანმანათლებლო ან სპორტული საქმიანობის ზედამხედველობაზე ან თვითმმართველობის პროგრამებში.¹⁸

დადგენილია, რომ პატიმარს არ შეიძლება რაიმე სახის დისციპლინური დამსახურებისთვის მიეცეს/გააჩნდეს სპეციალური უფლებამოსილება.¹⁹

ეროვნული/ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმართ სტანდარტები აყენებს სპეციალურ მოთხოვნებს მის მიერ აუცილებლად დასარეგულირებელი საკითხების შესახებ.

სტანდარტები ადგენს, რომ აუცილებელია კანონით ან აღმასრულებელი ხელისუფლების კომპეტენტური აქტით განსაზღვრული იყოს მოქმედებები, რომლებიც ჩაითვლება დისციპლინურ გადაცდომად, სახდელის სახეები და ვადები, ორგანო, რომელიც უფლებამოსილია გამოიყენოს დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომა,²⁰ ხოლო არასრულწლოვანთა მიმართ, აგრეთვე კომპეტენტური ორგანო, რომელიც განიხილავს საჩივარს.²¹

ეროვნული კანონმდებლობა ასევე უნდა ადგენდეს პატიმართა ისეთ უფლებებს როგორცაა: მისთვის გასაგებ ენაზე წაყენებული დისციპლინური ბრალის შესახებ დაუყოვნებელი დეტალური ინფორმირების უფლება; დასაცავად მომზადებისთვის ადეკვატური დროისა და საშუალების ქონის უფლება; სამართლიანობის ინტერესების მოთხოვნის დროს საკუთარი თავის თავად ან ადვოკატის საშუალებით

10 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 46.

11 ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 60.5.

12 გაეროს წესები ქალ პატიმართა მოპყრობისა და მსჯავრდებულ ქალთა არასაპატიმრო ღონისძიებების შესახებ (ბანგკოკის წესები) - წესი 22.

13 იქვე - წესი 23.

14 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 40.

15 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 43; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 60.3; გაეროს წესები თავისუფლებაალკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად - პუნქტი 67.

16 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 43; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 60.4.

17 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 43.

18 გაეროს წესები თავისუფლებაალკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად - პუნქტი 71.

19 ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 61.2.

20 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 37; გაეროს წესები თავისუფლებაალკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ჰავანას წესები) - პუნქტი 68.

21 გაეროს წესები თავისუფლებაალკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ჰავანას წესები) - პუნქტი 66.

დაცვის უფლება; დამსწრეების დასწრების და მათი დაკითხვის მოთხოვნის უფლება და ენობრივი ბარიერის არსებობისას, თარჯიმნის მომსახურებაზე თავისუფალი ხელმისაწვდომობის უფლება.²²

სტანდარტები ავალდებულებს დანესებულების ადმინისტრაციას:

- დაუყოვნებლივ, დაუსაბუთებელი გაჭიანურების გარეშე, მოახდინოს რეაგირება პატიმრის მიერ დისციპლინური დარღვევის ჩადენის შესახებ ნებისმიერი ვარაუდის არსებობის შემთხვევაში;²³
- დასჭამდე, დაუყოვნებლივ და მისთვის გასაგებ ენაზე, (ხოლო არასრულწლოვანს, ასევე სრულიად გასაგები ფორმით), მიანდოს პატიმარს ინფორმაცია სავარაუდო სამართალდარღვევის და წაყენებული დისციპლინური ბრალის შესახებ და მისცეს თავის მართლების საშუალება, მისცეს დაცვისთვის მომზადების ადეკვატური დრო და საშუალება, ასევე შესაძლებლობა ისარგებლოს თარჯიმნის მეშვეობით დაცვით;²⁴
- უზრუნველყოს პატიმარი დაცვის (თავად ან ადვოკატის საშუალებით), იურიდიული დახმარების და უფასო თარჯიმნის მომსახურების მიღების და დაკისრებული სახდელის სასამართლოში გასაჩივრების უფლებებით სარგებლობის საშუალებით;²⁵
- დისციპლინური გადაცდომის სისხლის სამართლის დანაშაულად მიჩნევის შემთხვევაში, უზრუნველყოს სავარაუდო დამრღვევი სისხლის სამართლის საქმისწარმოებაში მისთვის განსაზღვრული გარანტიებით;²⁶
- უზრუნველყოს ჩადენილი დისციპლინური გადაცდომისა და დაკისრებული სახდელის პროპორციულობა;²⁷
- დისციპლინური სასჯელის დაკისრებამდე, გათვალისწინებულად შეიძლება პატიმრის ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობას ან განვითარების დარღვევას ემოქმედა მის ქცევასა და დანაშაულებრივ ქმედებაზე ან ქმედებაზე, რომელიც საფუძვლად დაედო დისციპლინურ სახდელს. დაუშვებელია, ციხის ადმინისტრაციამ სასჯელი დაუწესოს პატიმარს რაიმე სახის ქმედებისთვის, თუ ეს ქმედება პირდაპირი შედეგია მისი ფსიქიკური დაავადების ან შეზღუდული გონებრივი შესაძლებლობების;²⁸
- აწარმოოს ჟურნალი ნებისმიერი დაკისრებული დისციპლინური სახდელის შესახებ²⁹ და საჭიროების შემთხვევაში, პატიმრის დისციპლინის და დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომების გამოყენების შესახებ ინფორმაცია შეიტანოს პატიმრის პირადი მონაცემების აღრიცხვის სისტემაში (პირად საქმეში);³⁰
- დისციპლინური ღონისძიების სახით პატიმარს შეუფარდოს მხოლოდ ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისი სახდელი;³¹
- დისციპლინური პასუხისმგებლობის ქვეშეცემი პატიმარს მისცეს კომპეტენტური და დამოუკიდებელი უმაღლესი ორგანოსთვის მიმართვის საშუალება;³²
- იზრუნოს დისციპლინის დარღვევის პრევენციაზე და შეძლებისდაგვარად გამოიყენოს კონფლიქტის პრევენციის, მედიაციის ან გადაჭრის სხვა ალტერნატიული მექანიზმები და დისციპლინური პასუხისმგებლობის ღონისძიება გამოიყენოს მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში.³³

22 ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 57.2.

23 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 43; გაეროს თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ჰავანას წესები) - პუნქტი 69.

24 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 41.2; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 57.2-ა, ბ; გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად - პუნქტი 70.

25 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 41.3, 41.4; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 57.2-გ; გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ჰავანას წესები) - პუნქტი 70.

26 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 41.5.

27 იქვე - წესი 39.2; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 60.2.

28 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 39.3.

29 იქვე - წესი 39.2.

30 იქვე - წესი 8.გ, 8.ე.

31 ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 60.1.

32 იქვე – 61.1.

33 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ (ნელსონ მანდელას წესები) - წესი 38; ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია REC(2006)2 წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით (ციხის ევროპული წესები) – 56.1, 56.2.

სტანდარტები, სპეციალურად განსაზღვრავს, რომ თუ მოხდა პატიმრის დასჯამდე წინასწარი შეტყობინებისა და თავის მართლების საშუალების მიცემის უფლებათა დარღვევა, ყოველი ასეთი საქმე გულდასმით უნდა განიხილოს ხელისუფლების კომპეტენტურმა წარმომადგენლებმა.³⁴

თვალსაჩინოა, რომ საერთაშორისო სტანდარტები განიხილავს და ადგენს როგორც ზოგად ასევე მნიშვნელოვან კონკრეტულ საკითხებს და ავალდებულებს მონაწილე ქვეყნებს ამა თუ იმ პირობების დაცვას, აკრძალვებისა და ღონისძიებების განხორციელებას.

ადგილობრივი კანონმდებლობა

ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში დისციპლინური საქმისწარმოება განსაზღვრულია საქართველოს პატიმრობის კოდექსით,³⁵ ხოლო მისი ქვემდგომი კანონქვემდებარე აქტები ძირითადად მოიხსენიებენ/ მიუთითებენ ან იმეორებენ მის დადგენილ ნორმებს. თუმცა, კანონქვემდებარე ნორმატიული სახით დადგენილი დაწესებულების დებულებები განსაზღვრავენ საქმისწარმოების რამდენიმე ეტაპის კონკრეტული დოკუმენტების ფორმებს, რომლებშიც დეტალურადაა განწერილი თუ რა საკითხებს და რეკვიზიტებს უნდა შეიცავდეს ესა თუ ის აქტი.

პენიტენციური სისტემის³⁶ დისციპლინურ საქმისწარმოებაში ჯერ კიდევ ცალკე მდგომი ინსტრუმენტი მსჯავრდებულის ადმინისტრაციული პატიმრობა, რომელმაც საკვლევ პერიოდში განიცადა რეფორმა და ჩამოყალიბდა როგორც მსჯავრდებულის დისციპლინური პატიმრობა. თუმცა რეალურად განხორციელდა მხოლოდ სახელის ცვლილება, ხოლო ძირითადი მახასიათებელი თვისებები დარჩა უცვლელი.

დისციპლინური პატიმრობის საქმისწარმოება ღონისძიების დადგენისა და აღსრულების ნაწილებში შედარებით დეტალურადაა დარეგულირებული, როგორც კანონის, ისე კანონქვემდებარე ნორმატიულ დონეზე, იმ თვალსაზრისით, რომ პატიმრობის გამოყენება საჭიროებს სასამართლო წარმოებას, ხოლო აღსრულების წესი პატიმრობის კოდექსის დავალებით სპეციალურადაა განსაზღვრული პენიტენციური სისტემის მიერ.³⁷ დისციპლინური პატიმრობის ვადა, ისევე როგორც ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადა არ შედის მსჯავრდებულის სასჯელის ვადაში. შესაბამისად, მსჯავრდებულს, რომელსაც შეეფარდა დისციპლინური პატიმრობა, იმდენივე დღე ემატება სასჯელის ვადაზე, რამდენი დღეც დაყოფს დისციპლინურ პატიმრობაში³⁸ და აღნიშნული შედეგი არ ექვემდებარება გადახედვას, ე.ი. საბოლოოა და რამდენი დროც არ უნდა გავიდეს პატიმრობის მოხდიდან, ვადასთან დაკავშირებული შედეგი არ შეიცვლება და მსჯავრდებულზე საბოლოოდ შეიძლება აისახოს 10–15 და უფრო მეტი წლის შემდგომ.

მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობით დადგენილია კანონის წინაშე თანასწორობისა და ინდივიდუალიზაციის პრინციპები,³⁹ დისციპლინურ საქმისწარმოებაში ადმინისტრაციის უფლებათა ფართო დისკრეციულობა საპირისპიროზე მეტყველებს და შესაძლებლობას იძლევა ზემოხსენებული პრინციპების სრული დარღვევისათვის. ადმინისტრაციას შესაძლებლობა აქვს ერთი და იგივე დარღვევისათვის/ გადაცდომისათვის სრულიად სხვადასხვაგვარად დასაჯოს სხვადასხვა მსჯავრდებულები/ბრალდებული და სრულიად სხვადასხვაგვარად წაახალისოს ანალოგიური სანიმუშო ყოფაქცევისთვის.

ფართო დისკრეციულობა ასევე გულისხმობს, იმას, რომ ადმინისტრაციას თითქმის არანაირი შეზღუდვა არ აქვს დისციპლინის რა სახის კონკრეტული დარღვევებისთვის, რომელი კონკრეტული დისციპლინური სახდელი/პასუხისმგებლობის ზომა გამოიყენოს. და პირიქით, რომელი კონკრეტული წასახალისებელი ქცევისთვის რომელი წამახალისებელი ღონისძიება მიუსადაგოს მსჯავრდებულს/ბრალდებულს.

კანონმდებლობა განსაზღვრავს დისციპლინური წარმოების სრულს სპექტრს და მიუხედავად იმისა, რომ სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრს უფლებას აძლევს გამოსცეს ნორმატიული ბრძანება პატიმრობის კოდექსით გათვალისწინებულ საკითხებზე,⁴⁰ იგი პირდაპირ არ ადგენს, რომ დისციპლინური საქმისწარმოების შესახებ რაიმე ნორმატიული ბაზაა შესაქმნელი. ამას ადასტურებს პატიმრობის კოდექსით განსაზღვრული პენიტენციური დაწესებულების დებულების მიერ დასარეგულირებელ საკითხთა ჩამონათვალი,⁴¹ რომელშიც არაა მითითებული დისციპლინური საქმისწარმოების საკითხები.

კანონმდებლობა განსაზღვრავს ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დისციპლინური საქმისწარმოების საკითხებს, როგორც პატიმრობის, ასევე თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების დაწესებულებებში.

34 გაეროს პატიმრებთან მოპყრობის სტანდარტული მინიმალური წესები - წესი 30.2.

35 საქართველოს პატიმრობის კოდექსი, 2010 წლის 9 მარტი N2696-ლს.

36 საკვლევ პერიოდისთვის პენიტენციური სისტემა წარმოდგენილი იყო განცალკევებული სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სახით, რომელშიდაც შედიოდა პენიტენციური დეპარტამენტი და დაწესებულებები. 2018 წლიდან სისტემა გადავიდა/ შეუერთდა საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს, სპეციალური პენიტენციური სამსახურის სახით.

37 საქართველოს პატიმრობის კოდექსი, მუხლი - 94.2.

38 იქვე, მუხლი 94.3.

39 იქვე, მუხლი - 1.2.

40 იქვე, მუხლი - 2.4.

41 იქვე, მუხლი - 52.

ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მიერ დისციპლინის დარღვევისათვის კანონის დონეზე დადგენილია:

- დისციპლინური დარღვევა⁴²
- დისციპლინური სახდელი⁴³
- დისციპლინური სახდელის სახეები⁴⁴
- დისციპლინური დარღვევის ჩადენაში მხილებული ბრალდებულის/მსჯავრდებულის უფლებები⁴⁵
- დისციპლინური სამართალწარმოება⁴⁶
- განკარგულება დისციპლინური ღონისძიებების გამოყენების შესახებ⁴⁷
- დისციპლინური სახდელის გასაჩივრება⁴⁸
- ბრალდებულის/მსჯავრდებულის გარანტიები დისციპლინური პასუხისმგებლობის გამოყენებისას⁴⁹
- სამართლო საკანში მოთავსება⁵⁰
- დისციპლინური დარღვევის პრევენცია.⁵¹

კანონმდებლობა გამოყოფს დისციპლინური დარღვევების კონკრეტული ქმედებების ჩამონათვალს, რომლებიც უნდა არღვევდეს დანესებულების დებულებას, ზიანს უნდა აყენებდეს წესრიგსა და უსაფრთხოებას და არ უნდა შეიცავდეს დანაშაულის ნიშნებს.

ამასთან დადგენილია, რომ ნებისმიერი ქმედება ჩაითვლება დისციპლინურ დარღვევად, თუ ის არღვევს დანესებულების დებულებას, დანესებულებაში დადგენილ დღის განრიგს ან საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ სხვა ნორმებს და ზიანს აყენებს წესრიგსა და უსაფრთხოებას.⁵²

დისციპლინის დარღვევის მოცემული ფორმულირება დისციპლინური სახდელების გამოყენების ფართო არეალს აძლევს ადმინისტრაციას. შესაბამისად, კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს დისციპლინური სამართალწარმოების წესების მარეგულირებელი ნორმები და დამკვიდრებული პრაქტიკა.

დისციპლინური სახდელის სახეები:⁵³

- გაფრთხილება;
- საყვედური;
- მუშაობის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 6 თვის ვადით;
- ინდივიდუალური საქმიანობის შედეგად დამზადებული ნივთის (ნაკეთობის) რეალიზაციის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 3 თვის ვადით;
- ნებადართული ნივთებით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 6 თვის ვადით;
- ამანათისა და გზავნილის მიღების შეზღუდვა არაუმეტეს 6 თვის ვადით;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა 6 თვემდე ვადით;
- სამართლო საკანში მოთავსება 14 დღემდე ვადით;
- სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 3 თვის ვადით;
- პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 3 თვის ვადით;
- პენიტენციური დანესებულების ტერიტორიაზე არსებული მაღაზიით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 3 თვის ვადით;
- ფულადი გზავნილის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 3 თვის ვადით;
- კუთვნილი ხანმოკლე პაემანის აკრძალვა არაუმეტეს წელიწადში 6–ჯერ;
- პირადი ტელევიზორით ან რადიომიმღებით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 6 თვის ვადით.

42 იქვე, მუხლი 80.

43 იქვე, მუხლი 81.

44 იქვე, მუხლი 82.

45 იქვე, მუხლი 83.

46 იქვე, მუხლი 84.

47 იქვე, მუხლი 85.

48 იქვე, მუხლი 86.

49 იქვე, მუხლი 87.

50 იქვე, მუხლი 88.

51 იქვე, მუხლი 89.

52 იქვე, მუხლი 80.

53 იქვე, მუხლი 82.

აღნიშნული სახდელები საერთოა ყველა დანესებულების, ბრალდებულისა და მსჯავრდებულისთვის გარდა რამდენიმე გამონაკლისისა. გამონაკლისები ეხება:⁵⁴

- ორსულ ქალებს;
- მცირეწლოვანი ბავშვების დედებს;
- 65 წელს გადაცილებულ ბრალდებულებს/მსჯავრდებულებს.

დაუშვებელია ისეთი სახდელების ერთდროულად გამოყენება როგორცაა:⁵⁵

- სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვა;
- პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება—გაგზავნის უფლების შეზღუდვა;
- კუთვნილი ხანმოკლე პაემნის აკრძალვა.

დანესებულებების მიხედვით დისციპლინური სახდელების განსხვავებება:

პატიმრობის დანესებულებისთვის – მოქმედებს დისციპლინური სახდელის ყველა ზომა, ხოლო ზოგიერთში არ მოქმედებს საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა.⁵⁶

დაბალი რისკის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებისთვის – მოქმედებს დისციპლინური სახდელის ყველა ზომა.⁵⁷

ნახევრად ღია ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებისთვის - მოქმედებს დისციპლინური სახდელის ყველა ზომა.⁵⁸

ქალთა სპეციალური დანესებულებისთვის - მოქმედებს დისციპლინური სახდელის ყველა ზომა.⁵⁹

დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებისთვის - დადგენილი სახდელებიდან არ მოქმედებს მხოლოდ:⁶⁰

- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა.

განსაკუთრებული რისკის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებისთვის - დადგენილი დისციპლინური სახდელებიდან არ მოქმედებს მხოლოდ:⁶¹

- მუშაობის უფლების შეზღუდვა;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა.

ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დანესებულებისთვის - დადგენილი სახდელებიდან არ მოქმედებს მხოლოდ:⁶²

- მუშაობის უფლების შეზღუდვა;
- ინდივიდუალური საქმიანობის შედეგად დამზადებული ნივთის (ნაკეთობის) რეალიზაციის უფლების შეზღუდვა;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა;
- სამართლო საკანში მოთავსება.

ტუბერკულოზს სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრისთვის - დადგენილი სახდელებიდან არ მოქმედებს მხოლოდ:⁶³

- მუშაობის უფლების შეზღუდვა;

54 იქვე, მუხლი 82.2.

55 იქვე, მუხლი 82.5.

56 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N120, N117, N107, N108, N109, N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები.

57 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება.

58 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N110, N111, N112, N115 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები.

59 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N116 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება.

60 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N110, N111, N112, N115, N117, N119, N120 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები.

61 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N107, N108, N109 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები.

62 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N114 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება.

63 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N113 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება.

- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა.

არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებისთვის - მოქმედებს მხოლოდ:⁶⁴

- გაფრთხილების მიცემა;
- საყვედურის გამოცხადება;
- ნებადართული ნივთებით (გარდა ექიმის მიერ დანიშნული კვების აუცილებელი პროდუქტებისა და მედიკამენტებისა) სარგებლობის უფლების შეზღუდვა 1 თვის ვადით (წელიწადში ჯამში არაუმეტეს 3 თვისა);
- დაწესებულების ტერიტორიაზე არსებული მალაზიით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა 1 თვის ვადით (წელიწადში ჯამში არაუმეტეს 3 თვისა);
- ამანათისა და გზავნილის მიღების უფლების შეზღუდვა 1 თვის ვადით (წელიწადში ჯამში არაუმეტეს 3 თვისა);
- სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვა 1 თვის ვადით (წელიწადში ჯამში არაუმეტეს 3 თვისა), იმ პირობით, რომ ორი კვირის თავზე, სანიმუშო ყოფაქცევის შემთხვევაში, არასრულწლოვან მსჯავრდებულს შეუძლია არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დირექტორს მიმართოს შეზღუდვის გაუქმების შესახებ განცხადებით;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა 1 წლის განმავლობაში 6 თვემდე ვადით.

ამასთან, მიუხედავად სახდელის განსაზღვრისა, კანონმდებლობა აკეთებს დათქმას, რომ არასრულწლოვანთა მიმართ სამართლო საკანში მოთავსების და დისციპლინური პატიმრობის გამოყენება დაუშვებელია.⁶⁵

ასევე, კანონმდებლობა ადგენს, რომ სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვა და ფულადი გზავნილის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა ერთი წლის განმავლობაში არ უნდა აღემატებოდეს 6 თვეს და აქვე შენიშვნის სახით მიუთითებს, რომ დისციპლინური გადაცდომისათვის საერთო წესებიდან პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა არ ვრცელდება იმ კორესპონდენციაზე, რომლის ადრესატი ან ადრესანტი არის საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტის თავმჯდომარე, პრემიერ-მინისტრი, პარლამენტის წევრი, სასამართლო, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც შექმნილია საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებული ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროს საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე, სამინისტრო, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტი, საქართველოს სახალხო დამცველი, ადვოკატი, პროკურორი, საბჭო,⁶⁶ (სასჯელის მოხდისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებასთან და სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით შეცვლასთან დაკავშირებულ საკითხთა განმხილველი ორგანო).⁶⁷

დისციპლინური სახდელის დაკისრება უნდა მოხდეს დარღვევის გამოვლენის დღიდან არაუგვიანეს 10 დღისა, ხოლო აღსრულება უნდა დაიწყოს დაკისრებიდან ერთი თვის ვადაში. დამრღვევის სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის შემთხვევაში, დაკისრებული სახდელის აღსრულება გაგრძელდება საერთო წესით. დისციპლინური პასუხისმგებლობის საქმის მასალა დაერთვის ბრალდებულის/მსჯავრდებულის პირად საქმეს.⁶⁸

დადგენილია დისციპლინური დარღვევის ჩადენაში მხილებული ბრალდებულის/ მსჯავრდებულის სპეციალურ უფლებები. ესენია:⁶⁹

- გასაგებ ენაზე ეცნობოს დარღვევის არსი და საფუძველი;
- ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალება დაცვის მოსამზადებლად საქმის გეპირი მოსმენით განხილვის შემთხვევაში;
- საკუთარი მოთხოვნით, საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანის ან სამართლო საკანში მოთავსების საქმის გეპირი მოსმენით განხილვისას, ისარგებლოს იურიდიული დახმარებით, რაც გულისხმობს მათ, შორის „იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესით დახმარებით სარგებლობას;
- მოითხოვოს დისციპლინურ განხილვაზე მონაწილეობა და დაკითხოს მონაწილეები საქმის გეპირი მოსმენით განხილვის შემთხვევაში;
- ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო მომსახურებით, თუ მას არ ესმის სამართალწარმოების ენა და

64 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 27 აგვისტოს N118 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება; საქართველოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხ. 92.1.3.

65 საქართველოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხ. 92.2.4.

66 საქართველოს პატიმრობის ქოდექსი, მუხლი 82-შენიშვნა.

67 იქვე, მუხლი 41.

68 იქვე, მუხლი 85.7-9.

69 იქვე, მუხლი 83, 84, 86.

გამოვიდეს მშობლიურ ენაზე;

- ისარგებლოს ადვოკატის მომსახურებით საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის შემთხვევაშიც;
- მისცეს ახსნა—განმარტება ან/და შენიშვნები, წარადგინოს მტკიცებულებები და შუამდგომლობები;
- გაასაჩივროს დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ განკარგულება;
- ზეპირი მოსმენის დროს ისარგებლოს დაჯდომისა და ჩანაწერების გაკეთების საშუალებით;
- უარი განაცხადოს საქმის ზეპირი მოსმენის სხდომაზე დასწრებაზე.

განსაზღვრულია მსჯავრდებულის ინფორმირების ზოგადი წესი. ადმინისტრაცია ვალდებულია მისთვის გასაგებ ენაზე გააცნოს მისი უფლებები და მის მიმართ მოსამსახურეთა მოპყრობის წესები, ინფორმაციის მიღებისა და საჩივრის შეტანის წესები, დისციპლინური და სხვა სახის მოთხოვნები.⁷⁰

დადგენილი ნორმები კონკრეტულად ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ მოიცავს:

დარღვევაში მხილებულის ზოგიერთ უფლებაზე მითითებას, ადმინისტრაციის ვალდებულებებს დამრღვევისათვის მისი ზოგიერთი უფლების განმარტებების შესახებ, ამ უფლებათა უზრუნველყოფის რამდენიმე ღონისძიებას, თავად ადმინისტრაციის უფლებებსა და ვალდებულებებს, მონმის და დაზარალებულის უფლებებს.

დისციპლინური საქმისწარმოების დროს ადმინისტრაცია ვალდებულია:⁷¹

- ბრალდებულს/მსჯავრდებულს განუმარტოს ახსნა—განმარტების მიცემის, შუამდგომლობისა და მტკიცებულებათა წარდგენის, მშობლიურ ენაზე გამოსვლის, თარჯიმნის მომსახურებით სარგებლობის და დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ განკარგულების გასაჩივრების უფლებები; აგრეთვე, საქმის ზეპირი მოსმენით განხილვის დაწყებამდე, მოიწვიოს ადვოკატი, რომელიც შესაბამისი თანხმობის მიღების შემთხვევაში, უნდა განხორციელდეს 3 საათის განმავლობაში განმარტების მიცემიდან. თუ ადვოკატი არ გამოცხადდა დადგენილ დროში, მხილებულს მისი თანხმობის შემთხვევაში, დაენიშნება საზოგადოებრივი ადვოკატი;
- დარღვევასთან დაკავშირებით, ჩამოართვას ახსნა—განმარტება მხილებულ ბრალდებულს/მსჯავრდებულს, ხოლო მხილებულის უარის შემთხვევაში, შეადგინოს სათანადო ოქმი;
- ზეპირი მოსმენის დროს შექმნას მხილებულისთვის დაჯდომისა და ჩანაწერების გაკეთების საშუალება;
- ბრალდებულის/მსჯავრდებულის ხელმოწერით შეადგინოს სათანადო ოქმი მხილებულის მიერ ზეპირი მოსმენის სხდომაზე დასწრებაზე უარის თქმის შესახებ, თუ აღნიშნულის თაობაზე წერილობით არ აფიქსირებს თავად მხილებული;
- დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების გადაწყვეტილების მიღებისთვის გაითვალისწინოს დამრღვევის პიროვნება და ქცევა, გარემოებები რომელშიც იქნა ჩადენილი დარღვევა და სავარაუდო დამრღვევის განმარტება.

ბრალდებულის/მსჯავრდებულის დისციპლინური დარღვევის საქმეს, როგორც წესი ზეპირი მოსმენის გარეშე განიხილავს დანესებულების ხელმძღვანელი (დირექტორი) ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი, ხოლო გადაწყვეტილებას იღებს საქმის განხილვის შემდეგ მტკიცებულებების შეფასების საფუძველზე.

დისციპლინურ სამართალწარმოებაში ადმინისტრაცია:⁷²

- უფლებამოსილია დისციპლინური საქმე განიხილოს ზეპირი მოსმენით, თუ იგი მიიჩნევს, რომ საკითხის გადასაწყვეტად საჭიროა დამატებითი ინფორმაციის მიღება;
- უფლებამოსილია ზეპირი მოსმენა/სხდომა გააგრძელოს ზეპირი მოსმენის გარეშე და მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ მხილებული ბრალდებულ/მსჯავრდებულ თავისი ქმედებით არღვევს წესრიგს, არ ცხადდება სხდომაზე ან სხვაგვარად უშლის ხელს სხდომის მიმდინარეობას.

მონმეთა და დაზარალებულთა უფლებების განსაზღვრისას კანონი შემოიფარგლება მხოლოდ ახსნა—განმარტებების და შენიშვნების წარდგენის უფლებით.

დისციპლინურ სამართალწარმოებაში ფაქტის დადგენის, მტკიცებულებათა მოპოვებისა და დამაგრების მექანიზმები ძირითადად განსაზღვრულია დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ განკარგულების მარეგულირებელ ნორმებში.

დადგენილია, რომ განკარგულება უნდა იყოს კანონიერი, დასაბუთებული, სამართლიანი და ემსახურებოდეს კანონის მიზანს. ხოლო კონკრეტული ქმედებისთვის განსაზღვრული დისციპლინური სახდელი უნდა შეესაბამებოდეს ჩადენილი დარღვევის სიმძიმესა და ხასიათს.

70 იქვე, მუხლი - 49.2.

71 იქვე, მუხლი 84.

72 იქვე, მუხლი 84, 85.

როგორც აღინიშნა, წერილობით განკარგულებას ერთპიროვნულად გამოსცემს დაწესებულების ხელმძღვანელი ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი. განკარგულების გამოცემაზე ხელმძღვანელის მიერ უფლების დელეგირება ხორციელდება ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით, რომელიც არ ექვემდებარება ცალკე გასაჩივრებას.

განკარგულება უნდა შეიცავდეს:⁷³ გამომცემი პირის სახელსა და გვარს; შედგენის თარიღს, დროსა და ადგილს; სარეგისტრაციო ნომერს; დამრღვევის სახელს, გვარს, დაბადების თარიღს და მის შესახებ სხვა მონაცემებს; დარღვევის ადგილს, დროს და არსს, მისი გამოვლენის დროს (იმ შემთხვევისთვის თუ შეუძლებელია დარღვევის ჩადენის დროის განსაზღვრა მიუთითებს, რომ ასეთად ჩაითვლება მისი გამოვლენის დრო); მონაცემებს მოწმის, დაზარალებულის შესახებ, მათი არსებობის შემთხვევაში და მითითებას საქმის გადასაწყვეტად საჭირო სხვა მტკიცებულებებზე, ასევე მათი არსებობის შემთხვევაში; თარჯიმნის მონაცემების შესახებ; მითითებას გასაჩივრების პროცედურებზე.

განკარგულების ერთი ასლი გამოცემისთანავე გადაეცემა დამრღვევს ან მის ადვოკატს.

დისციპლინური სამართალწარმოების ერთგვაროვანი სტანდარტისთვის დგინდება წარმოებისთვის მნიშვნელობანი დოკუმენტების ფორმები, სადაც დეტალურადაა გამოყოფილი კანონმდებლობით განსაზღვრული მოქმედებების შესრულების ამსახველი ველები, რომელთა შევსება და წარმოება ევალება დაწესებულების ადმინისტრაციას. ასეთი დოკუმენტებია:

- ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მიერ ჩადენილი დისციპლინური დარღვევის ოქმი;⁷⁴
- ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მიერ დისციპლინური დარღვევის შემდეგ სავარაუდო დამრღვევი ბრალდებულისათვის/მსჯავრდებულისათვის უფლებების გაცნობის ოქმი;⁷⁵
- დისციპლინური სახდელის გამოყენების შესახებ ზეპირი მოსმენის სხდომის ოქმი;⁷⁶
- მსჯავრდებულის მიმართ დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ დირექტორის განკარგულება.⁷⁷

დადგენილია, რომ დისციპლინური დარღვევის „ოქმის შედგენის დროს, აგრეთვე საქმისწარმოების შემდგომ ეტაპებზე, მკიცებულებების შეგროვების მიზნით, დაწესებულებას შეუძლია გამოიყენოს ფოტო, ვიდეო და აუდიო აპარატურა.“⁷⁸ ამასთან, „ოქმის შედგენისას დარღვევის მოწმედ არ შეიძლება განიხილებოდეს ოქმის შემდგენი მოსამსახურე.“⁷⁹

არასრულწლოვანი ბრალდებულის/მსჯავრდებულის დისციპლინური დარღვევის საქმე განიხილება ზეპირი მოსმენით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არასრულწლოვანი ბრალდებულის/მსჯავრდებულის დარღვევს წესრიგს, სხვაგვარად უშლის ხელს სხდომის მიმდინარეობას, არ ცხადდება სხდომაზე ან უარს აცხადებს სხდომაში მონაწილეობაზე. აღნიშნულის შესახებ აღინიშნება დისციპლინური სამართალწარმოების ოქმში.⁸⁰

73 იქვე, მუხლი 85.

74 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის: 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N6; 27 აგვისტოს: N118 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, დანართი N17; N113 და 114 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N6; N107 - N112, N115 – N117 და N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N8.

75 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის: 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N7; 27 აგვისტოს: N118 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, დანართი N8; N113 და 114 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N7; N107 - N112, N115 – N117 და N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N9.

76 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის: 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, დანართი N8; 27 აგვისტოს: N118 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, დანართი N9; N113 და 114 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N8; N107 - N112, N115 – N117 და N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N10.

77 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის: 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, დანართი N9; 27 აგვისტოს: N118 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, დანართი N10; N113 და 114 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N9; N107 - N112, N115 – N117 და N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, დანართი N11.

78 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის: 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, მუხლი 76.3; 27 აგვისტოს: N107 და N109, ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 77.3; N114, N116, N117, N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 80.3; N110, N111, N112, N115 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 75.3; N108 და N120 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 78.3; N113 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, მუხლი 73.3.

79 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის: 15 ივლისის N71 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, მუხლი 76.2; 27 აგვისტოს: N107 და N109, ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 77.2; N114, N116, N117, N119 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 80.2; N110, N111, N112, N115 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 75.2; N108 და N120 ბრძანებებით დამტკიცებული დებულებები, მუხლი 78.2; N113 ბრძანებით დამტკიცებული დებულება, მუხლი 73.2.

80 საქართველოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხ. 93.1.

დადგენილია, რომ ზეპირი მოსმენის დროს არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს დაჯდომის, ჩანაწერების გაკეთების და ზეპირი ახსნა-განმარტების მიცემის საშუალება. საქმის განხილვისას ჰყავდეს ადვოკატი.⁸¹

ზეპირი მოსმენის დაწყებამდე არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს განმარტება ადვოკატის მონაწილეობის უფლება, რომელიც შესაბამისი თანხმობის მიღების შემთხვევაში ხორციელდება განმარტებიდან 6 საათის განმავლობაში. თუ დადგენილ ვადაში ადვოკატი არ გამოცხადდება, არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს საზოგადოებრივი ადვოკატი დაენიშნება.⁸²

დაწესებულებაში მოთავსებულ არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს დაწესებულების უფლებამოსილმა პირმა დაუყოვნებლივ უნდა მისცეს საშუალება, წერილობით (მისთვის გასაგები ფორმით) ინფორმაციას თავისი უფლებების (მათ შორის, საჩივრის შეტანის უფლების) და მოვალეობების შესახებ და გასაჩივრების კანონით დადგენილი წესის თაობაზე. წერა-კითხვის უცოდინარ არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს ინფორმაცია ზეპირი ფორმით უნდა მიენოდოს. მისი მიწოდების შესახებ უფლებამოსილი პირი ადგენს ოქმს, რომელსაც არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული ხელმოწერით ადასტურებს.⁸³

გასაჩივრება

ბრალდებულს/მსჯავრდებულს შეუძლია მის მიმართ გამოტანილი დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ განკარგულება გაასაჩივროს სასამართლოში ერთჯერადად განკარგულების გადაცემიდან 10 სამუშაო დღეში. კანონი არ მიუთითებს სასამართლოს განსჯადობაზე, მაგრამ მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად განკარგულება საჩივრდება ადმინისტრაციული წესით.⁸⁴

გარდა აღნიშნული უფლებებისა, დისციპლინურ სახდელ შეფარდებული ბრალდებული/მსჯავრდებულის ინტერესები გარანტირებულია შემდეგი დებულებებით:⁸⁵

- დაუშვებელია ერთი დარღვევისათვის ერთზე მეტი სახდელის დაკისრება;
- დაუშვებელია პასუხისმგებლობის დაკისრება თუ დარღვევიდან გასულია ერთ წელზე მეტი;
- დისციპლინური სახდელი არ უნდა იყოს დამრღვევის დამამცირებელი და არ უნდა ლახავდეს მის პატივსა და ღირსებას;
- დისციპლინური პასუხისმგებლობა ქარწყლდება თუ დამრღვევი სახდელის მოხდიდან 6 თვის განმავლობაში არ ჩაიდენს ახალ დარღვევას. ხოლო სახდელის სახით საკანის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანის ან სამართლო საკანში მოთავსების შეფარდების შემთხვევაში, თუ იგი სახდელის მოხდიდან ერთი წლის განმავლობაში კვლავ არ ჩაიდენს ახალ დარღვევას.

სამართლო საკანში მოთავსება

დისციპლინური სახდელებიდან, კანონმდებლობა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს სამართლო საკანში მოთავსებას და სხვა ნორმებთან ერთად, მის თავისებურებებს ცალკე მუხლით გამოყოფს.⁸⁶ კანონმდებლობა ადგენს:

სამართლო საკანში მოთავსება, როგორც დისციპლინური სახდელი, გამოიყენება მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში.

სამართლო საკანში მოთავსებულ ბრალდებულს/მსჯავრდებულს ეკრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები, სატელეფონო საუბარი, კვების პროდუქტების შექმნა და ეზღუდება სასწავლო პროცესში მონაწილეობის უფლება; არ მიეცემა რადიოტრანსლაციის მოსმენისა და ტელეტრანსლაციის ნახვის უფლება.

მას უფლება აქვს: ისარგებლოს გასეირნების უფლებით – ყოველდღიურად არანაკლებ 1 საათისა და მოთხოვნის შემთხვევაში მიიღოს საკითხავი მასალა.

სამართლო საკანი უნდა იყოს განათებული და ვენტილაციით უზრუნველყოფილი; ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს სკამი და სანოლი. დაუშვებელია ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მოთავსება სრული სენსორული იზოლაციის პირობებში.

პენიტენციური დაწესებულების შესაბამისი უფლებამოსილი პირი ვალდებულია სამედიცინო პერსონალს აცნობოს სამართლო საკანში პირის მოთავსების შესახებ. სამართლო საკანში მყოფი პირი უნდა იყოს სამედიცინო პერსონალის ყოველდღიური, განსაკუთრებული მეთვალყურეობის ქვეშ, ხოლო

81 იქვე, მუხ. 93.2, 93.3.

82 იქვე, მუხლი 93.3.

83 იქვე, მუხლი 94.

84 საქართველოს პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 86.

85 იქვე, მუხლი 87.

86 იქვე, მუხლი 88.

აუცილებლობის შემთხვევაში, სამართლო საკანში პირის ყოფნის ხანგრძლივობა შეიძლება შემცირდეს ექიმის დასკვნის საფუძველზე.

დისციპლინური დარღვევის პრევენცია

კანონი ასევე მცირედ ეხება დისციპლინური დარღვევის პრევენციის საკითხს და მიუთითებს რომ:⁸⁷

- დაწესებულების დებულება, დისციპლინური დარღვევებისა და შესაბამისი სახდელის დეტალური ჩამონათვალით, ყველა ბრალდებულისათვის/მსჯავრდებულისათვის უნდა იყოს ხელმისაწვდომი.
- პენიტენციურმა დაწესებულებამ უნდა მიიღოს შესაბამისი ზომები დისციპლინური დარღვევის პრევენციის მიზნით და მის თავიდან ასაცილებლად.

მსჯავრდებულის დისციპლინური პატიმრობა⁸⁸

პენიტენციური დაწესებულების დისციპლინის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია მსჯავრდებულის დისციპლინური პატიმრობა.

გარდა აღმატებული სიმკაცრისა, დისციპლინური პატიმრობის მთავარი მახასიათებელი თავისებურება მისი საქმისწარმოება და ვადის დანაშაულის მოხდის ვადისგან გამოყოფაა.

საქმისწარმოების მთავარი განმასხვავებელია მისი სასამართლოს მიერ განსჯადობა, ხოლო ვადის თავისებურება ისაა, რომ იგი არ შედის სისხლის სამართლებრივი სასჯელის მოხდის ვადაში და მსჯავრდებულს ზუსტად იმდენი ხნით უგრძელდება დაწესებულებაში ყოფნის ვადა, რამდენითაც შეეფარდება დისციპლინური პატიმრობა. სწორედ ვადასთან დაკავშირებული თავისებურების გამო, დისციპლინური პატიმრობა რჩება სისხლისსამართლებრივი პენიტენციური პროცედურების მიღმა და წარმოშობს მხოლოდ დისციპლინურ პენიტენციურ ურთიერთობებს. ამიტომ, კანონმდებლობა ადგენს, რომ მისი მოხდის წესი უნდა განსაზღვროს პენიტენციური სისტემის ხელმძღვანელმა, სასჯელადსრულებისა და პრობაციის მინისტრმა.

საკვლევ პერიოდში, პასუხისმგებლობის ამ ზომამ განიცადა რეფორმა. 2014 წლიდან 2017 წლის პირველი სექტემბრის პერიოდში მას ეწოდებოდა ადმინისტრაციული პატიმრობა.

შეიცვალა პასუხისმგებლობის საფუძველი, ანუ ქმედება რისთვისაც შეიძლება დისციპლინური პატიმრობა განისაზღვროს, პასუხისმგებლობის ერთჯერადად განსაზღვრისა და წლიური საერთო მაქსიმალური ვადები და დასჯის სუბიექტა წრე.

დისციპლინური პატიმრობა შეიძლება შეეფარდოს არაუმეტეს:

- 30 დღე—ლამისა (ერთი წლის მანძილზე ჯამში არაუმეტეს 60 დღე—ლამისა) მსჯავრდებულს, რომელსაც დისციპლინური სახდელის მოქმედების ვადაში განმეორებით ჩაიდინა დისციპლინური დარღვევა;⁸⁹
- არაუმეტეს 60 დღე—ლამისა (ერთი წლის მანძილზე ჯამში არაუმეტეს 150 დღე—ლამისა) მსჯავრდებულს, რომელიც მოთავსებულია განსაკუთრებული რისკის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში და ჩაიდინა:⁹⁰
  - დაწესებულების მოსამსახურისა და სხვა უფლებამოსილი პირისადმი მათ მიერ სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებისას დაუმორჩილებლობა ან მათთვის სხვაგვარად წინააღმდეგობის განწევა;
  - განზრახი ქმედება, რომელიც საფრთხეს უქმნის სხვა პირის სიცოცხლეს ან/და ჯანმრთელობას, აგრეთვე სხვა პირის ღირსებისა და ხელშეუხებლობის შელახვა;
  - ნებისმიერი სახით ინფორმაციის უკანონო ფორმით მიწოდება საკნიდან საკანში ან დაწესებულების გარეთ.

დისციპლინური პატიმრობა არ შეეფარდება ქალ მსჯავრდებულს, რომელიც არის ორსულად ან ქალთა სპეციალურ დაწესებულებაში ჰყავს 3 წლამდე ბავშვი, აგრეთვე 65 წელს გადაცილებულ მსჯავრდებულს.⁹¹

დისციპლინური პატიმრობის შეფარდების შესახებ გამოიყენა პენიტენციური დაწესებულების დირექტორს ან მის მიერ უფლებამოსილ პირს განკარგულება, რომელიც არაუგვიანეს 24 საათისა წარედგინება განსჯად სასამართლოს საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შესაბამისად განხილვისათვის. სასამართლო საქმეს განიხილავს გამწესრიგებელი სხდომის გარეშე, ერთი მოსამართლის შემადგენლობით ღია სასამართლო სხდომაზე წარდგენიდან 48 საათის განმავლობაში. საქმის განხილვის შემდეგ, სასამართლო დაუყოვნებლივ გამოაქვს დასაბუთებული გადაწყვეტილება. დაუშვებელია ასეთი გადაწყვეტილების გამოტანის სხვა დროისთვის გადადება. მტკიცების ტვირთი ეკისრება განკარგულების გამომცემ თანამდებობის პირს.

87 იქვე, მუხლი 89.

88 იქვე, თავი XV.

89 იქვე, მუხლი 90.1, 90.2.

90 იქვე, მუხლი 90.1¹, 90.2.

91 იქვე, მუხლი 90.3.

დისციპლინური პატიმრობის შეფარდების შესახებ დანესებულების განკარგულება უნდა შეიცავდეს:⁹² გამომცემითანამდებობის პირის გვარსა და სახელს; შედგენის თარიღს, დროსა და ადგილს; სარეგისტრაციო ნომერს; მითითებას იმ ნორმატიულ აქტსა და ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტზე, რომელთა საფუძველზედაც თანამდებობის პირი ახორციელებს უფლებამოსილებას; დისციპლინური დარღვევის ჩამდენის შესახებ მონაცემებს (გვარი, სახელი, დაბადების თარიღი და სხვა); დისციპლინური დარღვევის ჩადენის ადგილს, დროს (წლის, თვის, რიცხვის, საათისა და წუთის მითითებით) და დარღვევის არსს. თუ დროის განსაზღვრა შეუძლებელია, დისციპლინური დარღვევის ჩადენის დროდ მიიჩნევა მისი გამოვლენის დრო; მონაცემებს მონმისა და დაზარალებულის შესახებ, მათი არსებობის შემთხვევაში; მითითებას საქმის გადასაწყვეტად საჭირო სხვა მტკიცებულებებზე, მათი არსებობის შემთხვევაში; შუამდგომლობას სახდელის სახით დისციპლინური პატიმრობის შეფარდების შესახებ, სახდელის ვადის მითითების გარეშე.

განკარგულების გამოცემისას მსჯავრდებულს განემარტება უფლება – გაეცნოს ამ განკარგულებას, მისცეს ახსნა-განმარტება, წარადგინოს მტკიცებულებები, განაცხადოს შუამდგომლობა, გამოვიდეს მშობლიურ ენაზე და ისარგებლოს თარჯიმნის ან/და ადვოკატის/დამცველის მომსახურებით, გაასაჩივროს დისციპლინური პატიმრობის შეფარდების შესახებ განკარგულება. ამ განმარტების თაობაზე აღინიშნება განკარგულებაში. აქვე აღინიშნება თარჯიმნის ან/და ადვოკატის/დამცველის მონაწილეობის შესახებ.⁹³

მსჯავრდებულს, მონმეს, დაზარალებულს უფლება აქვთ, წერილობით წარადგინონ ახსნა-განმარტებები ან/და შენიშვნები, რომლებიც დაერთვის განკარგულებას. განკარგულების ერთი ასლი გამოცემისთანავე გადაეცემა მსჯავრდებულს.

სასამართლოში საქმე განიხილება თანასწორობისა და შეკიბრებულობის საფუძველზე. მსჯავრდებული სარგებლობს საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით გარანტირებული ყველა უფლებით. მას სრული თანასწორობის საფუძველზე უფლება აქვს, წარადგინოს მტკიცებულებები, მონაწილეობა მიიღოს მათ გამოკვლევაში, მოიწვიოს მონმეები, მისცეს ახსნა-განმარტება, განაცხადოს შუამდგომლობა და აცილება, გამოთქვას საკუთარი აზრი საქმესთან დაკავშირებულ ნებისმიერ საკითხზე; გამოვიდეს მშობლიურ ენაზე და ისარგებლოს თარჯიმნის ან/და ადვოკატის/დამცველის (შესაძლებლობის არქონის შემთხვევაში სასამართლო ვალდებულია დაუნიშნოს უფასო სახელმწიფო ადვოკატი) მომსახურებით.

დისციპლინური პატიმრობის ვადაში ჩაითვლება პირის სასამართლოში წარსადგენად გამოყენებული დრო და პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოსატანად გამოყენებული დრო.

კანონმდებლობა ავალდებულებს მოსამართლეს დისციპლინური პატიმრობის შეფარდებისას თანმიმდევრობით გადაწყვიტოს:⁹⁴

- ჩაიდინა თუ არა პირმა საქართველოს პატიმრობის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედება;
- არის თუ არა პირის ქმედება მართლსაწინააღმდეგო;
- შეერაცხება თუ არა პირს ბრალად ჩადენილი ქმედება;
- უნდა შეეფარდოს თუ არა პირს დისციპლინური პატიმრობა და რა ზომით;
- როგორი იქნება ნივთიერ მტკიცებულებათა ბედი.

რამდენიმე დისციპლინური დარღვევის ჩადენაში მხილებული პირის საქმის განხილვისას სასამართლო თითოეული დისციპლინური დარღვევის მიხედვით ცალ-ცალკე და მთლიანად წყვეტს ამ საკითხებს.

ამასთან, თუ წარდგენილია დისციპლინური დარღვევის ჩადენაში მხილებული რამდენიმე პირისთვის დისციპლინური პატიმრობის შეფარდების საკითხები, მას უფლება აქვს თითოეულის საქმე განიხილოს ერთობლივად, იმ პირობით, რომ ასეთ შემთხვევაში, ყველა გემოხსენებული საკითხი თითოეული პირის მიმართ უნდა გადაწყდეს ცალ-ცალკე.

დისციპლინური პატიმრობის შესახებ გადაწყვეტილების გასაჩივრება, საბოლოო გადაწყვეტილება⁹⁵

მხარეებს ან მათ წარმომადგენლებს შეუძლიათ პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება გაასაჩივრონ სააპელაციო სასამართლოში საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული წესით გადაწყვეტილების ჩაბარებიდან 7 დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება (განჩინება) საბოლოოა და არ საჩივრდება.

დადგენილია, რომ სააპელაციო სასამართლო საჩივარს განიხილავს კოლეგიურად – 3 მოსამართლის შემადგენლობით, ღია სასამართლო სხდომაზე. საქმის განხილვა და გადაწყვეტილების გამოტანა უნდა განხორციელდეს პირველი ინსტანციის სასამართლოსათვის დადგენილი წესით და ვადებში.

დისციპლინური პატიმრობის შესახებ გადაწყვეტილების აღსრულება⁹⁶

92 იქვე, მუხლი 90.5.
93 იქვე, მუხლი 90.6.
94 იქვე, მუხლი 92.
95 იქვე, მუხლი 93.
96 იქვე, მუხლი 94.

სასამართლოს გადაწყვეტილებას აღსასრულებლად მიაქცევს იგივე სასამართლო, ხოლო აღსრულების ორგანიზება და კონტროლი ეკისრება პენიტენციურ დეპარტამენტს.

კანონმდებლობით დადგენილია ადმინისტრაციული/დისციპლინური პატიმრობის მოხდის წესი⁹⁷ „მსჯავრდებულისათვის ადმინისტრაციული პატიმრობის შეფარდების განკარგულების ტიპურ ფორმა“⁹⁸ და „მსჯავრდებულის მოძრაობის ბარათის ფორმა“.⁹⁹

კანონმდებლობა განსაზღვრავს:¹⁰⁰

- მსჯავრდებულის განთავსებისა და ადმინისტრაციულ პატიმრობაში ყოფნის საერთო პირობებს;
- ადმინისტრაციული პატიმრობის საქმის წარმოებას;
- დაწესებულების ადმინისტრაციის ვალდებულებებსა და უფლებამოსილებებს;
- მსჯავრდებულის უფლებებსა და ვალდებულებებს;
- მსჯავრდებულთა საყოფაცხოვრებო და სამედიცინო უზრუნველყოფის ნორმებს;
- მსჯავრდებულის დისციპლინას;
- მსჯავრდებულის პატიმრობის ვადებთან დაკავშირებულ საკითხებს;
- მსჯავრდებულის პირველი ინსტანციის სასამართლოში გაყვანისა და შემდგომი მოძრაობის წესს;
- მსჯავრდებულისთვის შენახვისთვის, კანონიერად გამოყენებისა და დაწესებულების მალაზიაში შექმნისთვის ნებადართული პირველადი მოხმარების საგნების, ჰიგიენური საშუალებებისა და სხვა ნივთებისა და საგნების ჩამონათვალს;
- მსჯავრდებულისთვის შესაძლებელი და გამოსაყენებლად აკრძალული ნივთების, ნაკეთობების, ნივთიერებების, საკვები პროდუქტებისა და დოკუმენტების ჩამონათვალს.

საკმაოდ დეტალურადაა დარეგულირებული პატიმრობის მოხდის პირობები. აღნიშნული პატიმრობის დროს მსჯავრდებული იმყოფება ორმაგი რეგულირების სფეროში, მასზე მოქმედებს ზოგადად დაწესებულების პირობები და დამატებით დისციპლინური პატიმრობის დეტალური პირობები. ამასთან, პატიმრობის დროს აღნიშნული წესის დარღვევისთვის მსჯავრდებულს ასევე შეიძლება დამატებით დაეკისროს დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომა, რომელთა სახეები თავად აღნიშნულ წესშია განსაზღვრული. ეს ზომებია:¹⁰¹

- საყვედური;
- ნებადართული ნივთებით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა;
- სამართლო საკანში გადაყვანა ათ დღემდე ვადით.

აქვე განსაზღვრულია, რომ „მსჯავრდებულის მიმართ დისციპლინური სახდელი არ აღსრულდება, თუ იგი არ აღსრულდა ერთი თვის განმავლობაში მისი დადების დღიდან“).¹⁰²

დისციპლინური ნახალისება, გამოყენების წესი

კანონმდებლობა ადგენს ბრალდებულის/მსჯავრდებულის დისციპლინურ ნახალისების ფორმებს დაწესებულებების მიხედვით. ამასთან, საქართველოს პატიმრობის კოდექსი არ მსჯელობს ნახალისების გამოყენების წესსა და მეთოდებზე ან რაიმე შესაბამის რეგულირებებზე.

კანონმდებლობა მსჯავრდებულის ნახალისების ფორმებად განსაზღვრავს:¹⁰³

- მადლობის გამოცხადება - ყველა ტიპის დაწესებულებაში;
- დაკისრებული დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა - ყველა ტიპის დაწესებულებაში;
- დამატებითი ხანმოკლე პაემნით სარგებლობის უფლების მიცემა - ყველა ტიპის დაწესებულებაში; დაბალი რისკის დაწესებულებაში - თვეში არაუმეტეს 2 პაემანისა; ქალი მსჯავრდებულებისთვის, აგრეთვე ნახევრად ღია, დახურულ და განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებებში - თვეში არაუმეტეს 1 პაემანისა;
- საგამონაკლისო ხანმოკლე პაემნის უფლების მიცემა - ყველა ტიპის დაწესებულებაში;

97 „მსჯავრდებულის მიერ ადმინისტრაციული პატიმრობის მოხდის წესის, მსჯავრდებულისათვის ადმინისტრაციული პატიმრობის შეფარდების შესახებ განკარგულების ტიპური ფორმისა და მსჯავრდებულის მოძრაობის ბარათის ფორმის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2011 წლის 04 იანვრის N3 ბრძანება. პუნქტი 1, დანართი N1.

98 იქვე, პუნქტი – 2, დანართი N2.

99 იქვე, პუნქტი – 3, დანართი N3.

100 იქვე, პუნქტი 1, დანართი N1 – მუხლობრივი შინაარსი.

101 იქვე, პუნქტი 1, დანართი N1 მუხლი, 11.1.

102 იქვე, ბრძანება. პუნქტი 1, დანართი N1, მუხლი 11.2.

103 იქვე, მუხლი 60³, 63, 66, 66⁴.

- ხანმოკლე პაემანი, განსაზღვრული პირთა წრის მიღმა - ყველა ტიპის დაწესებულებაში;
- დაწესებულების გარეთ დამატებითი ხანმოკლე გასვლა - მხოლოდ დაბალი რისკის და ნახევრად ლიასთვის;
- დამატებითი ხანგრძლივი პაემანი – მხოლოდ დაბალი რისკის - წელიწადში არაუმეტეს 3 პაემანისა, ქალი მსჯავრდებულებისთვის წელიწადში არაუმეტეს 1 პაემანისა; ნახევრად ღია, დახურული და განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებებში წელიწადში არაუმეტეს 1 პაემანისა;
- დამატებითი საოჯახო პაემანი ნახევრად ღია ტიპის დაწესებულების ქალი მსჯავრდებულისათვის;
- დამატებითი ვიდეოპაემანი - მხოლოდ ქალი მსჯავრდებულებისთვის თვეში არაუმეტეს 1 პაემანისა, დაბალი რისკის, ნახევრად ღია და დახურული ტიპის დაწესებულებისთვის;
- დამატებითი სატელეფონო საუბარი - ქალი მსჯავრდებულებისთვის, აგრეთვე ნახევრად ღია, დახურულ დაწესებულებებში საკუთარი ხარჯით – ულიმიტო სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არაუმეტეს 15 წუთისა და განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებაში - არაუმეტეს 15 წუთისა, საკუთარი ხარჯით თვეში 1 სატელეფონო საუბარი;
- პერსონალური კომპიუტერით სარგებლობა - მხოლოდ დახურული ტიპის დაწესებულებაში;
- პირადი ტელევიზორით ან რადიო მიმღებით სარგებლობის უფლების მიცემა - მხოლოდ დახურული და განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებაში;
- ხანგრძლივი პაემნით სარგებლობის უფლების მიცემა - მხოლოდ განსაკუთრებული რისკის დაწესებულებაში.

ნახალისების ფორმა გამოიყენება მსჯავრდებულის სანიმუშო ყოფაქცევისა და საქმიანობისადმი კეთილსინდისიერი დამოკიდებულების შემთხვევაში, განთავსების დაწესებულების დირექტორის დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში.¹⁰⁴

კანონმდებლობა სპეციალურად არ ადგენს ბრალდებულის დისციპლინური ნახალისების ფორმებს ცალკე ნორმით, აღნიშნული ფორმები გათვალისწინებულია ბრალდებულის/მსჯავრდებულის პენიტენციურ სისტემაში ყოფნის სხვადასხვა წესების მარეგულირებელ ნორმებში და საბოლოოდ ვიღებთ ბრალდებულის ნახალისების შემდეგ ფორმებს:

- დამატებითი ხანმოკლე პაემნის უფლების მიცემა განსაზღვრული პირთა წრის მიღმა;¹⁰⁵
- დამატებითი ხანმოკლე საგამონაკლისო პაემნის უფლების მიცემა;¹⁰⁶
- დამატებითი ხანმოკლე საგამონაკლისო პაემნის უფლების მიცემა განსაზღვრული პირთა წრის მიღმა.¹⁰⁷

არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მსჯავრდებულის სანიმუშო ყოფაქცევის, საგანმანათლებლო პროგრამებში მონაწილეობის ან/და სამუშაოსადმი კეთილსინდისიერი დამოკიდებულებისთვის.¹⁰⁸ დადგენილია ნახალისების შემდეგი ფორმები:

- მადლობის გამოცხადება;
- გამოყენებული დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა;
- დამატებითი ხანმოკლე პაემნით სარგებლობის უფლების მიცემა;
- დამატებითი ხანგრძლივი პაემნით სარგებლობის უფლების მიცემა;
- დამატებითი ვიდეოპაემნით სარგებლობის უფლების მიცემა;
- დამატებითი სატელეფონო საუბრის უფლების მიცემა;
- დაწესებულების გარეთ დამატებითი ხანმოკლე გასვლის უფლების მიცემა;
- ამანათით ან ფოსტით ისეთი ნივთების, ნივთიერებების ან/და ნაკეთობების მიღების უფლების მიცემა, რომელთა ქონის უფლება არასრულწლოვან მსჯავრდებულს დაწესებულებაში, ჩვეულებრივ, არ აქვს, მაგრამ რომლებიც აკრძალული არ არის;
- კომპიუტერული თამაშების თამაშის უფლების მიცემა;
- აუდიოვიდეოსაშუალებებით სარგებლობის უფლების მიცემა;
- საგამონაკლისო ხანმოკლე პაემნის უფლების მიცემა – დაწესებულების დირექტორის გადაწყვეტილებით, პენიტენციური დეპარტამენტის დირექტორის თანხმობით.¹⁰⁹

როგორც მსჯავრდებულებს, ასევე ბრალდებულებს ეხება დისციპლინური სამართალწარმოების წესები და საჩივრის შეტანის თაობაზე ინფორმირების ნორმები.

104 იქვე, მუხლი 60¹, 63, 66, 66⁴.

105 იქვე, მუხლი 17,2¹.

106 იქვე, მუხლი 17.14.

107 იქვე, მუხლი 17.14

108 საქართველოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხ. 91.1–„ა“–„ლ“

109 იქვე, მუხ. 91.1.

საკანონმდებლო ცვლილებების დინამიკა/ცვლილებები საანგარიშო წლებში

2014–2017 წლებში „პატიმრობის კოდექსმა“ განიცადა არაერთი ცვლილება, ნორმატიული ბაზის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ამ წლებში კოდექსში 11 კანონით შევიდა ცვლილება. ამ ცვლილებათაგან პატიმართა დისციპლინურ საკითხებს შეეხებოდა მხოლოდ რამდენიმე კანონი. შინაარსობრივი ცვლილებები ასე გამოიყურება:

კოდექსს 2014 წლის 27 აპრილს დაემატა ახალი დისციპლინური სახდელის სახე - „ინდივიდუალური საქმიანობის შედეგად დამზადებული ნივთის (ნაკეთობის) რეალიზაციის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 3 თვის ვადით“;¹¹⁰

ამავე დროს სახდელის სახე საკნის ტიპის სახცოვრებელ სადგომში გადაყვანა“-ს შეეცვალა სახელი და განისაზღვრა, როგორც „საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა“;¹¹¹

2015 წლის პირველი ივლისიდან, სამართლო საკანში მოთავსების ნაცვლად 20 დღემდე ვადის განისაზღვრა 14 დღემდე ვადით;¹¹²

2017 წლის პირველი ივნისიდან კოდექსს დაემატა ახალი სახდელის სახე - „პირადი ტელევიზორით ან რადიომიმდებით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა არაუმეტეს 6 თვის ვადით“.¹¹³

2014 წლის 4 აპრილიდან განისაზღვრა, რომ სახდელებზე: სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვა, პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა, პენიტენციური დაწესებულების ტერიტორიაზე არსებული მაღაზიით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა და ფულადი გზავნილის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა წლის განმავლობაში თითოეულის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 6 თვეს. ასევე, დაუშვებლად განისაზღვრა სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვის, პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვისა და კუთვნილი ხანმოკლე პაემნის აკრძალვა ერთდროულად.¹¹⁴

ამავე დროს, დისციპლინურ დარღვევის ჩადენაში მხილებულის უფლება - ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალება დაცვის მოსამზადებლად, განისაზღვრა მხოლოდ საქმის გეპირი მოსმენით განხილვისთვის,¹¹⁵ ასევე:

- ამოღებულ იქნა მხილებულის მიერ სამართლო საკანში და საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანის გეპირო მოსმენის ფორმით განხილვის განხორციელების მოთხოვნის უფლება;¹¹⁶
- მოწმეთა დასწრებისა და დაკითხვის უფლებები განისაზღვრა მხოლოდ საქმის გეპირი მოსმენით განხილვის შემთხვევაში;¹¹⁷
- დადგინდა რომ დისციპლინური სახდელის საქმე განიხილება გეპირი მოსმენის გარეშე და დირექტორს უფლება მიეცა თავად დანიშნოს გეპირი მოსმენა თუ ჩათვლის საჭიროდ საკითხის გადასაწყვეტად დამატებითი ინფორმაციის მიღების მიზნით;¹¹⁸
- აქვე დადგინდა მხილებულის ადვოკატის ყოლის უფლება გეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის შემთხვევაშიც.¹¹⁹

2017 წლის პირველი ივნისიდან სამართლო საკანში მოთავსებულ დამრღვევს დაემატა აკრძალვა სასწავლო პროცესში მონაწილეობის უფლების შეზღუდვის თაობაზე.¹²⁰

ამავე დროიდან, მსჯავრდებულის ადმინისტრაციული პატიმრობა შეიცვალა მსჯავრდებულის დისციპლინური პატიმრობით.¹²¹ დისციპლინური პატიმრობის საერთო ერთჯერადი ვადა ნაცვლად 60 დღე-ღამისა განისაზღვრა 30 დღე-ღამით, ხოლო წლიური საერთო ვადა ნაცვლად 90-სა განისაზღვრა 60 დღე-ღამით.¹²² აღნიშნული ვადებისგან განსხვავებული ვადები დაწესდა ახალი განსაკუთრებული რისკის ტიპის დაწესებულების მსჯავრდებულებისთვის და თუ ისინი ჩაიდენენ: დაწესებულების მოსამსახურისა და სხვა უფლებამოსილი პირისადმი მათ მიერ სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებისას დაუმორჩილებლობას ან მათთვის სხვაგვარი წინააღმდეგობის განევას, განზრახი ქმედებას, რომელიც საფრთხეს უქმნის სხვა პირის სიცოცხლეს ან/და ჯანმრთელობას, აგრეთვე სხვა პირის ღირსებისა და ხელშეუხებლობის შელახვას ან/და ნებისმიერი სახის ინფორმაციის უკანონო ფორმით მიწოდებაა საკნიდან საკანში ან დაწესებულების გარეთ, მათ მიმართ მაქსიმალური ვადა განისაზღვრება ერთჯერადი 60 დღე-ღამით, ხოლო საერთო წლიური 150 დღე-ღამით.¹²³

110 საქართველოს პატიმრობის კოდექსი, მუხ - 82.1.გ¹.

111 იქვე, მუხ - 82.1.ვ.

112 იქვე, მუხ - 82.1.ზ.

113 იქვე, მუხ - 82.1.ბ.

114 იქვე, მუხ - 82.4-82.5.

115 იქვე, მუხ - 83.ბ.

116 იქვე, მუხ - 83.გ.

117 იქვე, მუხ - 83.დ.

118 იქვე, მუხ - 84.1.

119 იქვე, მუხ - 84.1¹.

120 იქვე, მუხ - 88.2.

121 იქვე, თავი XV.

122 იქვე, მუხ - 90.1.

123 იქვე, მუხ - 90.1¹, 90.2.

დისციპლინური პატიმრობის სუბიექტებიდან გამოირიცხა ქალი, რომელსაც ქალთა სპეციალურ დანესებულებაში ჰყავს 3 წლამდე ბავშვი, აგრეთვე 65 წელს გადაცილებული მსჯავრდებული.¹²⁴

დისციპლინური პატიმრობის ქვეშ მყოფ მსჯავრდებულს აევრძალა ტელეტრანსილაციის ნახვისა და რადიოტრანსილაციის მოსმენის უფლების მიღება.¹²⁵

კვლევების/ანგარიშების მეორადი ანალიზი

სახალხო დამცველის ანგარიშები

როგორც ყოველთვის 2014–2017 წლებშიც საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიშებში მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი პენიტენციურ სისტემაში ადამიანის უფლებების საკითხს. მათ შორის ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დისციპლინას. სახალხო დამცველი ძირითადად პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მეშვეობით უწყვეტ რეჟიმში იკვლევს და აჭამებს წლიურ მონაცემებს და გამოაქვს წლიური ანგარიშის სახით.

2014 წლის სახალხო დამცველის წლიურ ანგარიში

2014 წლის ანგარიშში სახალხო დამცველი აღნიშნავს, აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს, თუ რომელი დისციპლინური სახდელი უნდა დაეკისროს დამრღვევს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, რაც დანესებულების ხელმძღვანელ პირებს საკმაოდ ფართო დისკრეციას აძლევს დისციპლინური სახდელის შერჩევის და ზრდის სახდელის არაპროპორციულად გამოყენების რისკს. მონიტორინგის შედეგებმა აჩვენა, რომ დისციპლინური სახდელის დაკისრებისას, დანესებულების ადმინისტრაცია ყველაზე ხშირად იყენებს პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსებას, ამიტომ მნიშვნელოვანია განისაზღვროს, თუ რომელი დისციპლინური სახდელი უნდა დაეკისროს დამრღვევს კონკრეტული მოცულობის დისციპლინური დარღვევის ჩადენის შემთხვევაში, რათა ჩადენილი დისციპლინური დარღვევა იყოს შესაბამისი სახდელის პროპორციული.¹²⁶

აცხადებს, რომ 2013 წელთან შედარებით 2014 წელს დისციპლინური სახდელის გამოყენების შემთხვევათა რაოდენობა გაორმაგდა. ხოლო სახალხო დამცველის მიერ გაცემული რეკომენდაცია, შემუშავებული ყოფილიყო დისციპლინური სახდელის გამოყენების სახელმძღვანელო პრინციპები, არ შესრულებულა. სახალხო დამცველი აღნიშნავს, რომ ხშირია დისციპლინური სახდელის სახით პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსების შემთხვევები და მიაჩნია, რომ იკვეთება დისციპლინური სახდელის არაპროპორციული გამოყენების პრაქტიკა.¹²⁷ ანგარიშის მიხედვით, მიმდინარე მდგომარეობით „სასჯელალსრულების დანესებულებებში პატიმრის დისციპლინური პასუხისმგებლობის საფუძვლად ყველაზე მეტად გამოიყენება შემდეგი დარღვევები: ხმაური, გადაძახილი, თანამშრომლისა თუ სხვა მსჯავრდებულის სიტყვიერი შეურაცხყოფა, თანამშრომლის მოთხოვნისადმი დაუმორჩილებლობა, სიით შემონმებისას დაგვიანება ან არგამოცხადება, ტერიტორიის დანაგვიანება.“¹²⁸

სახალხო დამცველი აცხადებს, რომ შეინიშნება ერთი და იგივე გადაცდომისთვის სხვადასხვა სახის დისციპლინური სახდელის გამოყენების პრაქტიკა, განიხილავს N8 პენიტენციური დანესებულების მაგალითს და ცხრილის სახით მოყავს კონკრეტული გადაცდომისთვის – ხმაურისთვის დანესებულების მიერ გამოყენებული დისციპლინური სახდელის სტატისტიკა თვეების მიხედვით.¹²⁹ ცხრილი აჩვენებს, რომ ამ კონკრეტული დარღვევისათვის წლის განმავლობაში გამოყენებულია სულ 6 სახის 1623 დისციპლინური დასჯის ღონისძიება. ეს ღონისძიებებია: საყვედური, ტელევიზორის ჩამორთმევა, პაემნის შეზღუდვა, მაღაზიის შეზღუდვა, ამანათის შეზღუდვა, ტელეფონის შეზღუდვა და სამართლო საკანი. აქედან მხოლოდ სამართლო საკანზე მოდის 565 ღონისძიება.

სახალხო დამცველი ხაზს უსვამს სამართლო საკანში მოთავსების პრაქტიკაზე. მიიჩნევს, რომ ეს სახდელის სახე არაკანონიერად ხშირად გამოიყენება, რითაც ირღვევა „პატიმრობის კოდექსის“ ნორმა, რომელიც ადგენს ამ ღონისძიების მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში გამოყენების შესაძლებლობას. აქვე ცხრილის სახით დანესებულებების მიხედვით გამოაქვს სამართლო საკანში მოთავსების რაოდენობების სხვა დანარჩენ სახდელთან შედარების სტატისტიკა.¹³⁰ სტატისტიკის მიხედვით, სამართლო საკანში გადაყვანა გამოყენებულია 1132–ჯერ რაც სრული დისციპლინური დასჯების 38.1%–ს წარმოადგენს.

სახალხო დამცველი აღნიშნავს, რომ „საქართველოს პატიმრობის კოდექსის 88-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, სამართლო საკანში მოთავსებულს ევრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები,

124 იქვე, მუხ - 90.3.

125 იქვე, მუხ - 20.2.

126 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2014 წელს საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვი მდგომარეობის შესახებ, მდგომარეობა სასჯელალსრულების დანესებულებებში, გვ–76.

127 იქვე, გვ–76.

128 იქვე, გვ–76.

129 იქვე, გვ–77.

130 იქვე, გვ–78.

სატელეფონო საუბარი, კვების პროდუქტების შეძენა, რაც შესაბამისად, პრაქტიკაშიც ხორციელდება. წამების საწინააღმდეგო ევროპულმა კომიტეტმა საქართველოს ხელისუფლებას მისცა რეკომენდაცია, „გაატაროს ზომები, რომ პატიმრის დისციპლინურ საკანში მოთავსება არ აკარგინებდეს მას ოჯახთან ურთიერთობის საშუალებას. ნებისმიერი აკრძალვა ოჯახთან კონტაქტისა, როგორც სასჯელის ფორმა, უნდა დაიშვებოდეს მხოლოდ მაშინ, როცა ამგვარ კონტაქტებს დანაშაული უკავშირდება.“ აქვე მიუთითებს, რომ უკვე 2012, 2013 წლებში მიმართა საქართველოს პარლამენტს „პატიმრობის კოდექსში“ შესაბამისი ცვლილებების შეტანის წინადადებით და ცვლილების აუცილებლობის ხაზგასმით, თუმცა „პატიმრობის კოდექსის“ 88-ე მუხლში ამ დრომდე ცვლილება არ განხორციელებულა.“¹³¹

აღსანიშნავია, რომ კოდექსის 88-ე მუხლში შესაბამისი ცვლილებები დღემდე არ განხორციელებულა. მუხლმა განიცადა ცვლილება და აკრძალვებს დაემატა სასწავლო პროცესში მონაწილეობის უფლების შეზღუდვა.

სახალხო დამცველი მწვავედ განიხილავს სხვადასხვა მაგალითებს, გარემოებებს და მიუთითებს სამართლო საკანში მოთავსებასთან დაკავშირებულ ჯანდაცვის და გასაჩივრების უფლების გამოყენების, სხვადასხვა ნებადართული ნივთების ქონის უფლების შეზღუდვის, პირადი ჰიგიენის დაცვის, საკნის განიავებისა და სუფთა ჰაერზე ყოფნის უფლებათა განხორციელების უარყოფით პრაქტიკაზე.¹³²

სახალხო დამცველი აქვე აღნიშნავს, რომ 2014 წლის მანძილზე სისტემაში ადმინისტრაციული პატიმრობა შეეფარდა 4 მსჯავრდებულს, რომელთაგან არცერთს არ გაუსაჩივრებია პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება. სახალხო დამცველი განიხილავს ადმინისტრაციული პატიმრობის სხვადასხვა ასპექტებს, მათ შორის დასჯის ამ ზომის ზოგად საჭიროებას, დასჯის საფუძვლებისა (დასჯადი ქმედება) და ვადების განსხვავებებს დაწესებულებების ტიპების მიხედვით და სასამართლო პროცედურების შემჭიდროვებული ვადების უარყოფით გავლენაზე სამართლიანი სასამართლოს პრინციპზე.¹³³ აქვე მიუთითებს, რომ „თუ ადმინისტრაციული პატიმრობა, როგორც სასჯელის ზომა დარჩება პატიმრობის კოდექსში, აუცილებელია გადაიხედოს პატიმრობის მაქსიმალური ვადა. მნიშვნელოვანია განისაზღვროს ადმინისტრაციული პატიმრობის ერთიანი სტანდარტი. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში 2014 წელს განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადა 90 დღიდან შემცირდა 15 დღემდე, რაც უდავოდ პოზიტიურ ცვლილებად უნდა შეფასდეს. მიგვაჩნია, რომ იგივე სტანდარტი უნდა გავრცელდეს პატიმრობის კოდექსით დადგენილ ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადაზეც და პატიმრობაში მყოფი პირების მიმართაც მაქსიმუმ 15 დღიანი ადმინისტრაციული პატიმრობა უნდა იქნას გამოყენებული.“¹³⁴

დისციპლინური ნახალისების თაობაზე სახალხო დამცველი აღნიშნავს, რომ ნახალისება გამოიყენება სოციალური მუშაკის პატაკის საფუძველზე, რომელიც დგება ბრალდებულის/მსჯავრდებულის სხვადასხვა სარეაბილიტაციო აქტივობებში მონაწილეობის შემდგომ მისი დადებითი ქცევიდან გამომდინარე და გამოაქვს წლიური სტატისტიკა დაწესებულებების მიხედვით ნახალისების ღონისძიებების გამოყენების ჯამების ჩვენებით. აღნიშნული სტატისტიკის მიხედვით, სისტემაში მთელი წლის მანძილზე ნახალისების ღონისძიება გამოიყენებულია 1778-ჯერ.¹³⁵ აღნიშნავს, რომ N18 დაწესებულებაში მთელი წლის მანძილზე საერთოდ არ გამოიყენებიათ ნახალისების რაიმე ფორმა და მიიჩნეს, რომ აუცილებელია ნახალისების გამოყენების პრაქტიკის გაზრდა ვინაიდან მიიჩნევს, რომ „პატიმართა ხშირი ნახალისება შეასუსტებს დაწესებულებაში ციხის სუბკულტურის გავლენას და ხელს შეუწყობს მათ რესოციალიზაციას, ამიტომაც მნიშვნელოვანია, რომ სასჯელაღსრულების N6, N7, N9, N11, N12, N14, N19 დაწესებულებებში გაძლიერდეს პატიმართა ნახალისების პოლიტიკა.“¹³⁶

პატიმართა დისციპლინის საკითხებზე განხილულ საკითხებზე სახალხო დამცველი საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს აძლევს შემდეგ რეკომენდაციებს:

- „შემუშავდეს დისციპლინური სახდელების გამოყენების სახელმძღვანელო პრინციპები, რათა შესაძლებელი გახდეს დისციპლინური სახდელების ერთგვაროვანი გამოყენება სასჯელაღსრულების ყველა დაწესებულებაში;
- დისციპლინური სასჯელი გამოიყენებულ იქნას, როგორც უკიდურესი ღონისძიება;
- შემუშავდეს და ყველა დაწესებულებაში დაინერგოს ჟურნალის ფორმა, სადაც აღირიცხება სამართლო საკანში მოთავსებული პატიმრის მიერ მისთვის კანონით მინიჭებული უფლებებით სარგებლობა (შხაპის მიღება, გასეირნება, ჰიგიენის ნივთების გადაცემა);
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა არ მოხდეს ფსიქიკური ჯანმრთელობის მქონე პატიმრის სამართლო საკანში მოთავსება;
- მიიღოს სათანადო ზომები, რათა სამართლო საკანში მოთავსებული პატიმრის ექიმის მიერ მონახულება ხდებოდეს „პატიმრობის კოდექსის“ 88-ე მუხლის მე-6 პუნქტის შესაბამისად;

131 იქვე, გვ-78.

132 იქვე, გვ-79-80.

133 იქვე, გვ-80-82.

134 იქვე, გვ-82.

135 იქვე, გვ-82.

136 იქვე, გვ-82.

- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა სასჯელალსრულების ყველა დაწესებულებაში მრავალფეროვანი სარეაბილიტაციო აქტივობების განსახორციელებლად, მაქსიმალურად შეუწყოს ხელი დაწესებულების სოციალურ განყოფილებას დაგეგმოს და პატიმრების სათანადო მონაწილეობით ჩაატაროს სხვადასხვა ღონისძიებები. ასეთი ღონისძიებების დაგეგმვისას გათვალისწინებულ იქნას პატიმართა ინტერესის სფეროები, ასევე სხვადასხვა აქტივობებში მეთი ჩართულობის უზრუნველსაყოფად უფრო ხშირად იქნას გამოყენებული წახალისების ფორმები;
- გაიზარდოს სასჯელალსრულების დაწესებულებებში დასაქმებულ პატიმართა რაოდენობა.¹³⁷

სახალხო დამცველი ასევე აძლევს წინადადებას საქართველოს პარლამენტს:

- „ადმინისტრაციული პატიმრობის მაქსიმალური ვადა შემცირდეს 15 დღემდე;
- განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები პატიმრობის კოდექსში და ადმინისტრაციული პატიმრობის შეფარდების სამართალწარმოების პროცესში პატიმარი უზრუნველყოფილ იქნას სამართლიანი სასამართლო განხილვის ყველა გარანტიით.“¹³⁸

2015 წლის სახალხო დამცველის წლიური ანგარიში

ანგარიშიში სახალხო დამცველი კვლავ აღნიშნავს დისციპლინური დასჯის ღონისძიებების გამოყენების რაოდენობის ზრდას, ზოგადად დისციპლინური დასჯის ზომების გამოყენების არაერთგვაროვანი პრაქტიკის პრობლემას, რაც მისი აზრით ეჭვქვეშ მათი გამოყენების პროპორციულობას. მათ შორის განსაკუთრებით სამართლო საკნის გამოყენების პრაქტიკის პრობლემურობას.¹³⁹ კვლავ, მიუთითებს სახდელის ზომის შერჩევაში ადმინისტრაციისთვის მინიჭებულ დისკრეციულ უფლებამოსილებაზე, ოჯახთან კონტაქტის სრული აკრძალვის პრაქტიკაზე; გამოვლენილი აქვს და შემამფოთებლად მიიჩნევს ფსიქიკური პრობლემების მქონე პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსების პრაქტიკას.¹⁴⁰ ამასთან, დადებითად მიიჩნევს, რომ წლის მანძილზე არ ყოფილა არასრულწლოვანი პატიმრის დისციპლინური დასჯის ფაქტი.¹⁴¹

ანგარიშიში მოცემულია დისციპლინური დასჯის ოდენობების შედარებითი სტატისტიკა დაწესებულებების მიხედვით, სადაც შედარებულია სამართლო საკანში მოთავსების და სხვა დანარჩენი სახდელების წლიური შედარება 2014–2015 წლებში.¹⁴² სტატისტიკის მიხედვით, გამოყენებულია სამართლო საკანში მოთავსების 1132 სახდელი 2014 წელს, ხოლო 1194 სახდელი 2015 წელს. სხვა დანარჩენი 1840 სახდელი 2014 წელს, ხოლო 2870 სახდელი 2015 წელს.

სახალხო დამცველი აღნიშნავს, რომ საქართველოს სასჯელალსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს არ შეუსრულებია მისი რეკომენდაცია დისციპლინური სახდელების გამოყენების სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავების თაობაზე.¹⁴³ ასევე მიუთითებს ჯერ კიდევ 2012 წელს საქართველოს პარლამენტისთვის მიცემულ შეუსრულებელ რეკომენდაციაზე, რომელიც გულისხმობს სამართლო საკანში მყოფი პატიმრისთვის სხვადასხვა აკრძალვების მოხსნას.¹⁴⁴

ანგარიშიში მოყვანილია დისციპლინური ღონისძიებების გამოყენების დროს გამოვლენილი სხვადასხვა კონკრეტული დარღვევები, რომლებიც დაკავშირებულია ფსიქიკური პრობლემების მქონე პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსებასთან, გარე სამყაროსთან და ოჯახთან კონტაქტის სრულ აკრძალვასთან, პაემნის უფლების უკანონო შეზღუდვასთან.¹⁴⁵

სახალხო დამცველი მიიჩნევს, რომ აუცილებელია გარესამყაროსთან კონტაქტის შეზღუდვების და აკრძალვების მოხსნა „პატიმრობის კოდექსში“ ცვლილებების განხორციელების გზით;¹⁴⁶ მიიჩნევს, რომ მიუხედავად მცირე ზრდისა, კვლავ პრობლემად რჩება გასაჩივრების უფლების გამოყენება, პატიმართა მიერ ამ უფლებით სარგებლობის აზრს მოკლებულად მიჩნევის გამო.¹⁴⁷

სახალხო დამცველი მსჯელობს ტელევიზორისა და რადიომიმღების გამოყენების უფლების შეზღუდვის უარყოფით მხარეებზე, ამ შეზღუდვის მნიშვნელობასა და გონივრულობაზე და მიაჩნია, რომ „ტელევიზორითა და რადიომიმღებით სარგებლობა არ უნდა იყოს დამოკიდებული ადმინისტრაციის კეთილ ნებაზე. ყველა ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს ტელევიზორითა და რადიომიმღებით

137 იქვე, გვ–83–84.

138 იქვე, გვ–84.

139 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2015 წელს საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, გვ–9.

140 იქვე, გვ–21.

141 იქვე, გვ–22.

142 იქვე, გვ–79.

143 იქვე, გვ–80.

144 იქვე, გვ–80.

145 იქვე, გვ–81–82.

146 იქვე, გვ–82.

147 იქვე, გვ–82.

ყოველგვარი წინასწარი ნებართვის გარეშე სარგებლობის უფლება და დაწესებულების დირექტორს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში, წინასწარ მკაფიოდ განსაზღვრული საფუძვლების არსებობისას, დასაბუთებული გადანაცვებით უნდა შეეძლოს აღნიშნული უფლების გარკვეული ვადით შეზღუდვა.¹⁴⁸ სახალხო დამცველი აგრეთვე აღნიშნავს მისი 2014 წლის რეკომენდაციის შეუსრულებლობაზე, რომელიც მიეცა სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს და ეხებოდა სამართლო საკანში მოთავსებული პატიმრების უფლებათა გამოყენების აღრიცხვის უზრუნველყოფას.¹⁴⁹ აღნიშნული რეკომენდაცია დღემდე შეუსრულებელია.¹⁵⁰

2015 წელს სისტემაში დისციპლინური წახალისების აღწერისას სახალხო დამცველს გამოტანილი აქვს წახალისების 2014 – 2015 წლების შედარებითი სტატისტიკა დაწესებულებების მიხედვით. იგი დადებითად აფასებს წახალისების ზრდას (2014წ – 1778 წახალისება, ხოლო 2015წ – 2324 წახალისება) თუმცა მიუთითებს, რომ მისი წინა წლის რეკომენდაცია ზრდის საჭიროებაზე პენიტენციური დაწესებულებების მხოლოდ ნაწილმა გაითვალისწინა.¹⁵¹

დასასრულს სახალხო დამცველი იძლევა რეკომენდაციებს საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს მიმართ და წინადადებებს საქართველოს პარლამენტის მიმართ.

რეკომენდაცია სამინისტროს:

- „შემუშავდეს დისციპლინური სახდელების გამოყენების სახელმძღვანელო პრინციპები, რათა შესაძლებელი გახდეს დისციპლინური სახდელების ერთგვაროვანი გამოყენება პენიტენციური დეპარტამენტის ყველა დაწესებულებაში;
- დისციპლინური სახდელი გამოყენებულ იქნეს, როგორც უკიდურესი ღონისძიება;
- სამართლო საკანში მოთავსება, როგორც დისციპლინური სახდელი, გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა არ მოხდეს ფსიქიკური პრობლემების მქონე პატიმრის სამართლო საკანში მოთავსება;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა დისციპლინური სახდელის გამოყენებისას არ მოხდეს ოჯახთან კონტაქტის სრულად აკრძალვა;
- გაატაროს სათანადო ზომები, N7 დაწესებულებაში პატიმრობის კოდექსის 82-ე მუხლის მეხუთე ნაწილით დადგენილი მოთხოვნების დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით;
- ხშირად იქნას გამოყენებული წახალისების ფორმები N3, N7, N9, N11 და N19 დაწესებულებებში.“¹⁵²

წინადადებები საქართველოს პარლამენტს:

- „პატიმრობის კოდექსის 82-ე მუხლში განხორციელდეს ცვლილება, ამოღებულ იქნეს ის დებულებები, რომლებიც სატელეფონო საუბრის და პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვას, ასევე კუთვნილი ხანმოკლე პაემანის აკრძალვას დისციპლინური სახდელის სახედ განსაზღვრავს;
- პატიმრობის კოდექსის 88-ე მუხლის მეორე ნაწილში განხორციელდეს ცვლილება და ამოღებულ იქნეს ის დებულებები, რომლის თანახმადაც სამართლო საკანში მოთავსებულ პატიმარს ეკრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები, სატელეფონო საუბარი, კვების პროდუქტების შექმნა;
- ტელევიზორისა და რადიომიმღების ქონის, როგორც უფლების და არა პრივილეგიის, კანონმდებლობით განსაზღვრის მიზნით, განხორციელდეს ცვლილება პატიმრობის კოდექსის შესაბამის მუხლებში (63-ე მუხლის „ე“ პუნქტი, 66-ე მუხლის „ვ“ პუნქტი და 66 მუხლის „ე“ პუნქტი) და წახალისების სახეებიდან ამოღებულ იქნეს, როგორც წახალისების ფორმა. ამასთანავე განხორციელდეს ცვლილება ამავე კოდექსის 82-ე მუხლში და განისაზღვროს, რომ დაუშვებელია დისციპლინური სანქციის სახით ტელევიზორის/რადიომიმღების აკრძალვა;
- ადმინისტრაციული პატიმრობის მაქსიმალური ვადა შემცირდეს 15 დღემდე.“¹⁵³

2016 წლის სახალხო დამცველის წლიური ანგარიში

სახალხო დამცველი კვლავ მიუთითებს და უარყოფითად აფასებს სამართლო საკანში მოთავსების ზრდას და ზოგადად დისციპლინური დასჯის ზომების გამოყენების არაერთგვაროვანი პრაქტიკის,¹⁵⁴ მაგრამ იქვე მიუთითებს „აქვე სამართლიანობა მოითხოვს, დადებითად აღინიშნოს, რომ მთლიანობაში, პენიტენციურ სისტემაში სამართლო საკანებში მოთავსების შემთხვევები 23%-ით შემცირდა“.¹⁵⁵

148 იქვე, გვ-82-83.

149 იქვე, გვ-83.

150 საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს 2018 წლის 17 აგვისტოს N MOC 5 18 00758472 წერილი, პუნქტი 8.

151 იქვე, გვ-84.

152 იქვე, გვ-84-85.

153 იქვე, გვ-85.

154 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2016 წელს საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, გვ-7.

155 იქვე, გვ-22.

თუმცა ამავდროულად, შემფოთებულია იმ გარემოებით, რომ კვლავ ფიქსირდება ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსების შემთხვევები.¹⁵⁶

სახალხო დამცველი მიუთითებს ზოგიერთ დანესებულებაში დისციპლინური დასჯის უარყოფით, მათ შორის საგანგაშო ზრდაზე, დეესკალაციის ოთახების არასწორ გამოყენების პრაქტიკაზე, დისციპლინური დასჯის მიზნით; დისციპლინური სამართალ წარმოების პრობლემურობაზე, გადაწყვეტილებების ძირითადად ზეპირი მოსმენის გარეშე მიღების, დარღვევის მტკიცებულებად მხოლოდ დანესებულების თანამშრომლების პოზიციის გამოყენებისა და პროცესში მხილებულ მსჯავრდებულთა ძალიან მცირე მონაწილეობის პრაქტიკაზე, რაც ქმნის უკანონო გადაწყვეტილებების მიღების მაღალ რისკს.¹⁵⁷

აქვე დადებითად აღნიშნავს N7 დანესებულებაში სამინისტროს გენერალური ინსპექციის შემოწმების შედეგებზე, რომელმაც დააფიქსირა, რომ პატიმრების ოჯახთან კონტაქტის სრულ აკრძალვას ადგილი არ ქონია.¹⁵⁸ თუმცა, ანგარიშში ასევე მოყვანილია ამავე შემოწმების შედეგად დანესებულების დირექტორისა და იურისტის „პატიმრობის კოდექსის“ 82-ე მუხლის მე-5 ნაწილის, 66⁵ მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის, მე-2 ნაწილის, 82-ე მუხლის პირველი ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტისა და მე-4 ნაწილის დარღვევისათვის და პატიმრის მიმართ დისციპლინური ღონისძიების გამოყენების შესახებ 10 მსჯავრდებულის მიმართ 14 განკარგულების ბათილად ცნობის შესახებ.¹⁵⁹ ასევე აღნიშნავს, დისციპლინური დასჯის გაზრდის ფონზე დისციპლინური წახალისების კლებას.¹⁶⁰

„სახალხო დამცველი მიესალმება სასჯელადსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს მიერ კანონპროექტით შემოთავაზებულ ცვლილებას, რომლის მიხედვით, ზოგადად მცირდება ადმინისტრაციული პატიმრობის ხანგრძლივობა. მიუხედავად ამისა, კანონპროექტის დამტკიცების შემთხვევაში, განსაკუთრებული რისკის თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებებში მყოფი პატიმრებისთვის წელიწადში 150 დღემდე იზრდება დისციპლინური პატიმრობის ვადა. ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადის გაზრდა კიდევ ერთხელ ადასტურებს რეპრესიული მიდგომისთვის უპირატესობის მინიჭებას, განსაკუთრებით იმ ფონზე, როდესაც სახალხო დამცველის პოზიციით, ადმინისტრაციული პატიმრობა საერთოდ უნდა გაუქმდეს, როგორც პენიტენციური დანესებულების რეჟიმისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის არაეფექტური მეთოდი.“¹⁶¹

ანგარიშში მოცემულია სახალხო დამცველის უარყოფითი შეფასება „პატიმრობის კოდექსში“ განსახორციელებელ ცვლილებაზე, რომელიც ითვალისწინებს სამართლო საკანში მოთავსებული პატიმრის დამატებით აკრძალვას, კერძოდ სახდელის მოქმედების პერიოდში სასწავლო პროცესებში მონაწილეობის შეზღუდვას;¹⁶² დისციპლინური სახდელის განსაზღვრის სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებასთან დაკავშირებული და დისციპლინური ღონისძიებების (სამართლო საკანში მოთავსება და საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა) მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში გამოყენების შესახებ მისი რეკომენდაციის შეუსრულებლობის სამწუხარო ფაქტი;¹⁶³ ასევე, ოჯახთან კონტაქტის სრულ აკრძალვასთან დაკავშირებული კანონის ცვლილების საჭიროების შესახებ¹⁶⁴ და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსების აღმოფხვრის შესახებ¹⁶⁵ რეკომენდაციის შეუსრულებლობაზე; მოცემულია სტატისტიკური შედარება 2015–2016 წლების დანესებულებების მიხედვით პატიმართა საშუალო ოდენობისა და დასჯის რაოდენობების შესახებ.¹⁶⁶

დადებითადაა შეფასებული წლის განმავლობაში არასრულწლოვან პატიმრებს შორის დისციპლინური სახდელის გამოყენებლობა.¹⁶⁷

სახალხო დამცველი მიუთითებს, რომ მიუხედავად გარკვეული ზრდისა, კვლავ პრობლემად რჩება გასაჩივრების უფლების გამოყენება და ამბობს „ეს შეიძლება რამდენიმე ფაქტორით იყოს განპირობებული, მათ შორის, საკუთარი უფლებების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობით, დისციპლინურ სამართალწარმოებაში პატიმართა ჩაურთველობით, იურიდიული დახმარების საჭიროებით, სასამართლო ბაჟით და რაც მთავარია, უიმედობით. ასეთი მდგომარეობა კი ზრდის დანესებულების ადმინისტრაციის მხრიდან თვითნებობის რისკს.“¹⁶⁸

ანგარიშში კვლავ მითითებულია ტელევიზორია და რადიომიმღების გამოყენების უფლებით სარგებლობის უარყოფით პრაქტიკაზე და ამ უფლებათა სათანადო განხორციელების საჭიროებაზე.¹⁶⁹

156 იქვე, გვ-22.

157 იქვე, გვ-135.

158 იქვე, გვ-22–23.

159 იქვე, გვ-132–133.

160 იქვე, გვ-24.

161 იქვე, გვ-47.

162 იქვე, გვ-122.

163 იქვე, გვ-127–128.

164 იქვე, გვ-129.

165 იქვე, გვ-130–131.

166 იქვე, გვ-127–128.

167 იქვე, გვ-128.

168 იქვე, გვ-136.

169 იქვე, გვ-137.

კვლავ გამოხატავს უარყოფით დამოკიდებულებას ადმინისტრაციულ/დისციპლინურ პატიმრობაზე, მიესალმება არსებული კანონპროექტით მისი ვადების შემცირების პერსპექტივას და არ ნიშნავს, რომ დასჯის ეს ზომა არაეფექტურია და საერთოდ უნდა გაუქმდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში გარდა ამისა, სახალხო დამცველის აზრით, „თუ დისციპლინური პატიმრობა, როგორც სასჯელის ზომა, დარჩება „პატიმრობის კოდექსში“, აუცილებელია პირს, რომლის წინააღმდეგაც მიმდინარეობს სამართალწარმოება, მიეცეს ყველა ის პროცედურული გარანტია, რითაც ის სისხლის სამართლის პროცესში ისარგებლებდა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ადმინისტრაციული პატიმრობის შეფარდების სამართალწარმოება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მიზნებისათვის, სისხლის სამართლის ბრალდების საქმეა.¹⁷⁰ შესაბამისად, პირი, რომლის მიმართაც მიმდინარეობს სამართალწარმოება ადმინისტრაციული (დისციპლინური) პატიმრობის შეფარდების შესახებ, სარგებლობს კონვენციის მე-6(3) მუხლით დადგენილი მინიმალური გარანტიებით სხვა უფლებათა შორის, მას უნდა ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალება საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად.“¹⁷⁰

სახალხო დამცველი უარყოფითად თვლის წახალისების შემთხვევების წინა წელთან შედარებით 36% შემცირებას, მიუთითებს სამინისტროს საპასუხო განმარტების შინაარსზე და კვლავ უარყოფითად აფასებს არაერთგვაროვან პრაქტიკას.¹⁷¹

2016 წელს საკმაოდ გაზრდილი სამინისტროსა და პარლამენტის მიმართ წინადადებები და რეკომენდაციები.

რეკომენდაცია საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრს:¹⁷²

- „შემუშავდეს დისციპლინური სახდელების გამოყენების სახელმძღვანელო პრინციპები, რათა შესაძლებელი გახდეს დისციპლინური სახდელების ერთგვაროვანი გამოყენება პენიტენციური დეპარტამენტის ყველა დაწესებულებაში;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა პატიმრები ჯეროვნად იყვნენ ინფორმირებული დისციპლინური სამართალწარმოების პროცედურისა და უფლებების შესახებ; ამასთან, მიეცეთ საკმარისი დრო და საშუალება ჰყავდეთ ადვოკატი, მისცენ ახსნა-განმარტება, წარმოადგინონ მოწმეები და მტკიცებულებები (მათ შორის, მოითხოვონ სათვალთვალო კამერების ჩანაწერების ამოღება და შესწავლა), ასევე დაუსვან კითხვები დაწესებულების იმ თანამშრომლებს, რომელთა პატაკის საფუძველზეც მიმდინარეობს დისციპლინური სამართალწარმოება;
- დისციპლინური სახდელი გამოიყენებოდეს, როგორც უკიდურესი ღონისძიება;
- სამართლო საკანში მოთავსება, როგორც დისციპლინური სახდელი, გამოიყენებოდეს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა ფსიქიკური პრობლემების მქონე პატიმრები სამართლო საკანში არ მოათავსონ;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა დისციპლინური სახდელის გამოყენებისას სრულად არ აიკრძალოს ოჯახთან კონტაქტი;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა დევსკალაციის ოთახში მოთავსებულ პატიმრებთან დევსკალაციის შესაბამისი სტრატეგიით იმუშაოს მულტიდისციპლინურმა ჯგუფმა და ამ პატიმრებს დევსკალაციის ოთახში ყოფნის პერიოდში არ დაეკისროთ დისციპლინური სახდელი;
- დევსკალაციის ოთახების პატიმართა დასჯის მიზნით (როგორც დისციპლინური სახდელის სახით სამართლო საკანში მოთავსების ალტერნატივად) გამოყენების პრევენციისთვის გენერალურმა ინსპექციამ, სისტემური მონიტორინგის ფარგლებში, შეისწავლოს დევსკალაციის ოთახების გამოყენების პრაქტიკა;
- უზრუნველყოს „პატიმრობის კოდექსში“ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტის შემუშავება, რომლის თანახმად, დისციპლინურ სახდელდადებულ პატიმრებს არ შეეზღუდებათ ვიდეოპაემნით სარგებლობის უფლება; ცვლილებათა პროექტის მთავრობისთვის წარდგენა პარლამენტში ინიცირებისთვის“;
- უზრუნველყოს „პატიმრობის კოდექსში“ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტის შემუშავება, რომლის თანახმად, ადმინისტრაციული (დისციპლინური) პატიმრობა, როგორც სასჯელის ფორმა, სრულად გაუქმდება, ხოლო თუკი სასჯელის ეს ზომა კვლავ იმოქმედებს, მაშინ მისი ხანგრძლივობა მაქსიმუმ 15 დღემდე შემცირდება; ცვლილებათა პროექტის მთავრობისთვის წარდგენა პარლამენტში ინიცირებისთვის;
- უზრუნველყოს წახალისების ფორმების ხშირად გამოყენება პენიტენციური დეპარტამენტის ყველა დაწესებულებაში;
- მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა უფრო ხშირად გამოიყენებოდეს მსჯავრდებულთა მიმართ წახალისების ფორმები სარეაბილიტაციო აქტივობებში მონაწილეობისთვის;

170 იქვე, გვ-138.

171 იქვე, გვ-139-140.

172 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2016 წელს საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, გვ-141-142.

- გენერალურმა ინსპექციამ, დისციპლინური სახდელების თვითნებურად, უკანონოდ დაკისრების, სახდელების არაპროპორციულად გამოყენებისა და გარე სამყაროსთან კონტაქტის სრულად შეზღუდვის შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად, სისტემური მონიტორინგის ფარგლებში, რეგულარულად ჩაატაროს შემონიშნა პენიტენციურ დაწესებულებებში;
- უზრუნველყოს „პატიმრობის კოდექსში“ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტის შემუშავება, რომლის თანახმად, კოდექსიდან ამოღებული იქნება სატელეფონო საუბრის და პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა, ასევე კუთვნილი ხანმოკლე პაემნის აკრძალვა, როგორც დისციპლინური სახდელის სახე; ცვლილებათა პაკეტის მთავრობისთვის წარდგენა პარლამენტში ინიცირებისათვის;
- უზრუნველყოს „პატიმრობის კოდექსში“ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტის შემუშავება, რომლის თანახმად, სამართლო საკანში მოთავსებულ პატიმარს არ აეკრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები, სატელეფონო საუბარი, კვების პროდუქტების შექმნა; ცვლილებათა პროექტის მთავრობისთვის წარდგენა პარლამენტში ინიცირებისათვის;
- უზრუნველყოს „პატიმრობის კოდექსში“ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტის შემუშავება, რომლის მიხედვითაც, ტელევიზორისა და რადიომიმღების ქონა იქნება ბრალდებულის/მსჯავრდებულის უფლება და ამ უფლებით სარგებლობა არ იქნება დამოკიდებული დირექტორის თანხმობაზე; ცვლილებათა პროექტის მთავრობისათვის წარდგენა პარლამენტში ინიცირებისათვის;
- უზრუნველყოს „პატიმრობის კოდექსში“ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტის შემუშავება, რომლის მიხედვითაც გაუქმდება ტელევიზორისა და რადიომიმღების აკრძალვა, როგორც დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომა.“

წინადადება საქართველოს პარლამენტს:¹⁷³

- „შევიდეს ცვლილებები „პატიმრობის კოდექსში“, რომლის მიხედვითაც გაუქმდება სატელეფონო საუბრის და პირადი ხასიათის კორესპონდენციის მიღება-გაგზავნის უფლების შეზღუდვა, ასევე კუთვნილი ხანმოკლე პაემნის აკრძალვა, როგორც დისციპლინური სახდელის სახე;
- შევიდეს ცვლილებები „პატიმრობის კოდექსში“, რომლის მიხედვითაც სამართლო საკანში მოთავსებულ პატიმარს არ აეკრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები, სატელეფონო საუბარი და კვების პროდუქტების შექმნა;
- შევიდეს ცვლილება „პატიმრობის კოდექსში“, რომლის მიხედვითაც, ტელევიზორისა და რადიომიმღების ქონა იქნება ბრალდებულის/მსჯავრდებულის უფლება და ამ უფლებით სარგებლობა არ იქნება დამოკიდებული დირექტორის თანხმობაზე;
- შევიდეს ცვლილება „პატიმრობის კოდექსში“, რომლის მიხედვითაც გაუქმდება ტელევიზორისა და რადიომიმღების აკრძალვა, როგორც დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომა;
- შევიდეს ცვლილება „პატიმრობის კოდექსში“, რომლის მიხედვითაც დისციპლინურ სახდელდადებულ პატიმრებს არ შეეზღუდებათ ვიდეოპაემნით სარგებლობის უფლება;
- შევიდეს ცვლილება „პატიმრობის კოდექსში“, რომლის მიხედვითაც ადმინისტრაციული (დისციპლინური) პატიმრობა, როგორც სასჯელის ფორმა, სრულად გაუქმდება, ხოლო თუკი სასჯელის ეს ზომა კვლავ იმოქმედებს, მაშინ მისი ხანგრძლივობა მაქსიმუმ 15 დღემდე შემცირდება.“

2017 წლის სახალხო დამცველის წლიური ანგარიში

ანგარიშში მოცემულია, ზოგადი შეფასება, რომელიც მიუთითებს წინა წლებში განხილული პრობლემების კვლავ არსებობაზე. სახალხო დამცველი ამბობს რომ „წინა წლების მსგავსად, არ შემუშავებულა დისციპლინური სახდელების დაკისრების სახელმძღვანელო პრინციპები. პრობლემურია რიგ დანესებულებებში სამართლო საკანის გამოყენების სიხშირე და ფსიქიკური პრობლემების მქონე პატიმართა სამართლო საკანში მოთავსების შემთხვევები; პატიმართა პროვოცირება და დისციპლინური სახდელების დაკისრება, დასჯის მიზნით დევსკალაციის ოთახში მოთავსება; დისციპლინური სახდელის სახით ოჯახთან კონტაქტის სრულად აკრძალვა. კვლავ გამოწვევას წარმოადგენს დისციპლინური სამართალწარმოების ზეპირი მოსმენის გარეშე ჩატარების პრაქტიკა.“¹⁷⁴

მითითებულია, რომ წინა წელთან შედარებით სახით „სამართლო საკანის გამოყენება 42%-ით შემცირდა (2016 წელი - 920; 2017 წელი - 386), თუმცა N2, N14 და N15 დანესებულებებში კვლავ აქტიურად გამოიყენება სამართლო საკანში მოთავსება. 2016 წელთან შედარებით N2 დანესებულებაში 42%-ით შემცირდა დისციპლინური სახდელების გამოყენება, თუმცა მნიშვნელოვნად არ შემცირებულა სამართლო საკანებში მოთავსების შემთხვევების ხვედრითი წილი (2016 წელს დისციპლინური სახდელების 42%-ს შეადგენდა სამართლო საკანში მოთავსება, 2017 წელს კი - 39%-ს). N14 დანესებულებაში 2016 წელს გამოყენებული

173 იქვე, გვ-143-143

174 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2017 წელს საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, გვ-46.

იქნა 60 დისციპლინური სახდელი, აქედან 57 შემთხვევაში სამართლო საკანში მოთავსება, 2017 წელს კი სულ გამოყენებული იქნა 50 დისციპლინური სახდელი და ყველა სამართლო საკანში მოთავსება. N15 დანესებულებაში 2016 წელთან შედარებით 38 %-ით შემცირდა დისციპლინური სახდელების რაოდენობა, თუმცა გაიზარდა სამართლო საკანში მოთავსების ხვედრითი წილი (2016 წელს დისციპლინური სახდელების 36%-ს შეადგენდა სამართლო საკანში მოთავსება, ხოლო 2017 წელს კი - 66%-ს).¹⁷⁵

სახალხო დამცველი წინადადებას აძლევს საქართველოს პარლამენტს:

„პატიმრობის კოდექსში, ცვლილების შეტანის გზით, განისაზღვროს, რომ პენიტენციურ დაწესებულებებში დისციპლინური სამართალწარმოება ჩატარდეს მხოლოდ ზეპირი მოსმენით“.¹⁷⁶

საანგარიშო წლების მიხედვით სახალხო დამცველის ანგარიშებიდან ჩანს, რომ დინამიკა უცვლელია, მცირე პოზიტიური ცვლილებების ფონზე პრობლემური საკითხები უფრო მეტად იმატებს და წლების მანძილზე გროვდება შეუსრულებელი რეკომენდაციები და წინადადებები. არის შემთხვევები მითითებების, რეკომენდაციებისა და წინადადებების საწინააღმდეგო პრაქტიკისა და საკანონმდებლო ცვლილებებისა.

საჯარო სტატისტიკური ინფორმაცია

სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს 2014–2016 წლების წლიური ანგარიშები და 2017 წლის ყოველთვიური ანგარიშები.

საჯარო სტატისტიკური ინფორმაციებიდან პირველ რიგში მნიშვნელოვანია თავად სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ანგარიშები, ვინაიდან ის წარმოადგენს თავად პენიტენციური სისტემის ოფიციალურ სტატისტიკას. წლიურ ანგარიშებში მცირე განსხვავებებით გამოტანილია, დისციპლინური დასჯისა და წახალისების ღონისძიებათა ჯამები და რამდენიმე ცალკეული სახის ღონისძიებათა ოდენობები თვეებისა და საერთო წლის მიხედვით. სამინისტროს არ გამოუქვეყნებია 2017 წლის ანგარიში. ამ წელს გამოყვეყნებულია მხოლოდ ყოველთვიური ანგარიშები.

2014 წელი

ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა რაოდენობა (წლის დასასრულისთვის) – 10 372¹⁷⁷

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური დასჯის 1846 ღონისძიება. მათ შორის:¹⁷⁸

- სამართლო საკანში მოთავსება - 1151;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა - 24;
- საყვედური - 671.

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური წახალისების 1560 ღონისძიება. მათ შორის ცალკეული ზომების მიხედვით სტატისტიკა ამ წლის მონაცემებში არ ფიქსირდება.¹⁷⁹

2015 წელი

ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა რაოდენობა (წლის დასასრულისთვის) – 9 716¹⁸⁰

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური დასჯის 4176 ღონისძიება. მათ შორის: ¹⁸¹

- სამართლო საკანში მოთავსება - 1188;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა - 0;
- საყვედური - 780;
- გაფრთხილება - 24.

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური წახალისების 2305 ღონისძიება. მათ შორის:¹⁸²

- მადლობა - 648;
- დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა - 337.

175 იქვე, გვ-46 – სქოლიო – 64.

176 იქვე, გვ-51.

177 სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სისტემის 2014 წლის ანგარიში, გვ-3.

178 იქვე, გვ-29.

179 იქვე, გვ-28.

180 სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის 2015 წლის ანგარიში, გვ-4.

181 იქვე, გვ-26.

182 იქვე, გვ-28.

2016 წელი

ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა რაოდენობა (წლის დასასრულისთვის)—9 334¹⁸³

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური დასჯის 4806 ღონისძიება. მათ შორის:¹⁸⁴

- სამართლო საკანში მოთავსება - 919;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა - 15;
- საყვედური - 834;
- გაფრთხილება - 769.

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური წახალისების 1436 ღონისძიება. მათ შორის:¹⁸⁵

- მადლობა - 313;
- დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა - 159.

2017 წელი

ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა რაოდენობა (წლის დასასრულისთვის) – 9 280¹⁸⁶

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური დასჯის 3644 ღონისძიება. მათ შორის: ¹⁸⁷

- სამართლო საკანში მოთავსება - 381;
- საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა - 14;
- საყვედური - 827;
- გაფრთხილება - 1002.

სულ წლის განმავლობაში გამოყენებულია დისციპლინური წახალისების 1643 ღონისძიება. მათ შორის:¹⁸⁸

- მადლობა - 351;
- დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა - 82.

ადმინისტრაციული/დისციპლინური პატიმრობის გამოყენების შემთხვევები გამოქვეყნებული სტატისტიკის შესაბამისად, საანგარიშო წლების მანძილზე დაფიქსირებული სულ 9-ჯერ და მხოლოდ 2015 წელს.¹⁸⁹

მოცემული სტატისტიკიდან გამომდინარე, დისციპლინური პასუხისმგებლობის ღონისძიებებისა და ადმინისტრაციული/დისციპლინური პატიმრობის გამოყენების დინამიკა ასე გამოიყურება:

დისციპლინური სახდელი

წელი	2014	2015	2016	2017
დასჯა ჯამი	1846	4176	4806	3644
სამართლო საკანში მოთავსება	1151	1188	919	381
საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა	24	0	15	14
საყვედური	671	780	834	827
გაფრთხილება		24	769	1002

183 სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის 2016 წლის ანგარიში, გვ-4.

184 იქვე, გვ-23.

185 იქვე, გვ-24.

186 სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის 2017 დეკემბრის თვის ანგარიში, გვ-4.

187 იქვე, ანგარიშების ანალიზი.

188 იქვე, ანგარიშების ანალიზი.

189 სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის 2015 წლის ანგარიში, გვ-60.

დისციპლინური წახალისება

წელი	2014	2015	2016	2017
წახალისება ჯამი	1560	2305	1436	1643
მადლობა		648	313	351
დისც. სახდელის ვადამდე მოხსნა		337	159	82

დისციპლინური პატიმრობა

წელი	2014	2015	2016	2017
დისც/ადმინ პატიმრობა	0	9	0	0

შენიშვნა: კონკრეტულად კვლევებისთვის სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროდან გამოთხოვილი ოფიციალური ინფორმაციის მიხედვით,¹⁹⁰ ადმინისტრაციული/დისციპლინური პატიმრობა გამოყენებულია 13 შემთხვევაში, 4-ჯერ 2014 წელს და 9 ჯერ - 2015 წელს.

¹⁹⁰ საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს 2018 წლის 17 აგვისტოს N MOC 5 18 00758472 წერილი, პუნქტი 7.

